JOSÉ ELIAS TOMÀS

UNA VIDA DE PRESONS

ÍNDEX

1. PRESENTACIÓ 4
2. CONTEXT HISTÒRIC. 6
2.1. La guerra civil. 6
2.2. La Ràpita i la guerra civil. 11
2.3. La retirada de la Columna de Líster 14
3.CORRENTS POLÍTICS 15
3.1. Ideologia "d'esquerres" 15
3.2. Ideologia "de dretes" 16
4.JOSÉ ELIAS TOMÀS, "L'Amorós". 17
5. EL PAS PER LES PRESONS. 19
5.1. Els consells de guerra. 19
5.2. Acusacions i pas per les presons. 21
5.2.1. Les primeres presons: La Ràpita i Vinaròs. 21
5.2.2. La presó de Valdenoceda a Burgos. 25
5.2.3. El camp de concentració d'Aranda de Duero 36
5.2.4. La Presó de Pilats a Tarragona. 41
5.3. L'acusació definitiva: l'assassinat de Juan Ginata. 45
5.4. A MODE DE SÍNTESI. 50
5.4.1. TRAJECTÒRIA DE JOSÉ ELIAS ABANS DE SER ARRESTAT 50
5.4.2. TRAJECTÒRIA DE JOSÉ ELIAS PER LES PRESONS 52
6.EL FRANQUISME FINS L'ACTUALITAT 53
7.CONCLUSIONS 57
8.AGRAÏMENTS 59
9.WEBGRAFIA 60
10.BIBLIOGRAFIA 62

1. PRESENTACIÓ

Aquest treball presenta el relat de la vida de José Elias Tomàs, rapitenc capturat durant la guerra civil per les tropes franquistes i condemnat a mort el setembre de 1940.

L'accès a les cartes que ell va enviar a la seva familia des de les presons per on va passar, sempre revisades per les autoritats abans de ser enviades, van despertar en mi una gran motivació per saber quina havia estat la trajectòria d'aquest home, tiet del meu avi.

Això, juntament amb l'ànim de la meva família per treure a la llum aquesta història va ser l'última empenta que vaig necesitar per tirar aquest projecte endavant, a qui, des d'un primer moment dono les gràcies.

La història de José Elias Tomàs és la història d'un home que va patir de primera mà les conseqüències del franquisme en el moment més àlgid del feixisme espanyol: l'inici de la dictadura de Francisco Franco. Les seves tendències d'esquerra, i en alguns casos d'extrema esquerra (va ser acusat d'assasssinat, com veurem) van conduir-lo a ser considerat un autèntic enemic del franquisme i les represàlies que se li van aplicar van ser la màxima condemna possible: la mort. Un cop capturat va passar per un total de cinc presons diferents fins arribar a la que va trobar la seva mort: La Presó de Pilats (Tarragona).

El final de la seva vida va venir el 1940 però la repressió franquista tot just acabava de començar. La dictadura va tenir una durada llarga, massa llarga, que va sotmetre el país a una falta de llibertats i una repressió política contínua fins el 1975.

No obstant, la mort del dictador no va significar la desaparició del feixisme a Espanya ja que encara ara, en l'actualitat, existeixen grups polítics d'extrema dreta que ostenten el poder i no amaguen els trets i la simbologia feixista en els seus actes públics. La recent exhumació del cadàver de Franco i la parafernàlia protocolària que la va acompanyar son un clar exemple de que encara existeix una certa admiració i respecte per la seva figura dintre de les pròpies estructures del poder espanyol.

És per això que, després de descobrir en què va consistir l'actuació del feixisme en un personatge tant proper a mi, constatar com va ser de dur el règim contra els que hi discrepaven i com van patir els familiars, ens hauríem de plantejar què passa en

aquest país per a que 45 anys després de la dictadura a alguns ens sembla que encara no ha acabat. És per això que aquest treball també conté un petit estat de la qüestió sobre les ideologies actuals i la presència del feixisme actualment a Espanya.

Per tant, en aquest treball, començaré fent un petit repàs al context històric del moment, i em basaré amb la vida del meu familiar i la repressió que va viure per poder donar pas a com a avançat el feixisme a Espanya.

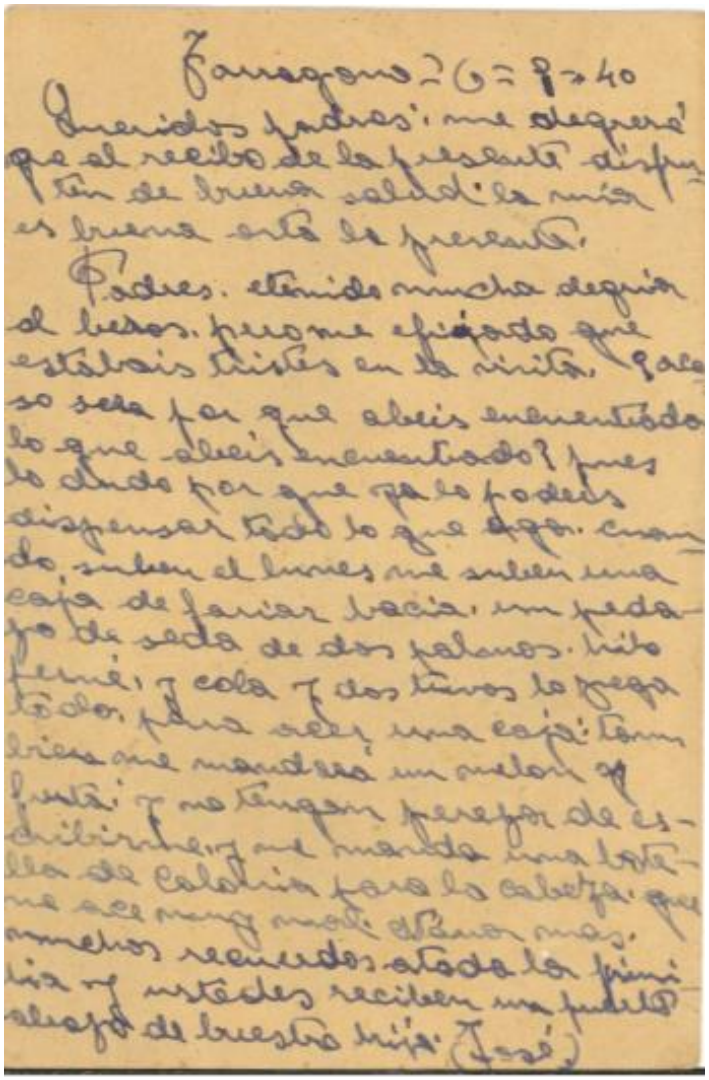

Tarragona 26 = 8 = 40

Queridos padres: me degreré que al recibo de la presente disfruten de buena salud: la mía es buena esta la presente.

Padres. etenido mucha degrior al besos. pero me efijado que estabais tristes en la visita. ¿acaso sera por que abeis encuentrado lo que abeis encuentrado? pues lo dudo por que ya lo podeis dispensar todo lo que ago. cuando suben el lunes me suben una caja de fariar bacia. un pedazo de seda de dos palmos. hilo ferné. y cola y dos tuvos lo pega todo. para acer una caja: tambien me mandará un melon y fruta: y no tengan perejor de escribirme. y me manda una botella de Colonia para la cabeza. que me ace muy mal. Nada mas. muchos recuerdos a toda la familia y ustedes reciben un fuerte abrazo de vuestro hijo. (José)

Una de les cartes escrites per l'Amorós a la presó.

2. CONTEXT HISTÒRIC.

2.1. La guerra civil.

La guerra civil espanyola va començar el 18-19 de juliol de 1936 i va acabar l'1 d'abril de 1939. Les tensions acumulades durant anys van esclatar violentament el juliol de 1936. Un cop d'estat des de la dreta contra el govern del Front Popular d'esquerres, elegit democràticament pel febrer d'aquell mateix any, va donar lloc a una guerra amb moltes morts i conseqüències molt importants.

A causa d'aquest cop d'estat, l'estat va quedar dividit en dos blocs: l'Espanya nacional, liderada per Franco (qui aplicava un règim feixista i rebia suport de l'Alemanya Nazi i l'Itàlia feixista de Mussolini) i l'Espanya republicana, dirigida per les forces de l'esquerra democràtica del Front Popular.

El bàndol republicà* o Exèrcit Popular de la República va ser fundat el 16 d'octubre de 1936 i es va dissoldre el març de 1939. Al maig de 1937 estava dividit en diversos exèrcits al llarg del territori que controlava:

- **Exèrcit del Centre**: El més disciplinat, el millor armat i preparat. Les millors unitats de la República estaven en aquest exèrcit.
- **Exèrcit del Sud**: Estava plantat al llarg dels fronts d'Andalusia i el d'Extremadura, tenia mancances pel que fa a comandaments i qualitat de tropes.
- **Exèrcit de Llevant**: Dins del seu poder entrava tota la línia que anava des del sud de l'Ebre fins al límit de les províncies de Terol i Guadalajara.
- **Exèrcit de l'Est**: Estaven situats al front d'Aragó. Estava compost per uns 80.000 homes.
- **Exèrcit del Nord**: No era un exèrcit com a tal perquè agrupava a Euzko Gudarostea (*Exèrcit Vasc*) i a l'Exèrcit d'Astúries i l'Exèrcit de Cantàbria. Encara que disposaven de molts efectius, la seva qualitat i equipament eren pèssims.

**Font: https://ca.wikipedia.org/wiki/Ex%C3%A8rcit_Popular_de_la_Rep%C3%BAblica*

El bàndol franquista o Bàndol Nacional (nom amb el qual s'autodeterminaven els rebels) es va formar després del Cop d'estat del 18 de juliol que anava en contra de la Segona República. Aquest bàndol era recolzat pels sectors religios0s i per les forces conservadores. Els generals que estaven al cap davant de l'exèrcit eren Emilio Mola, Francisco Franco, José Sanjurjo, Gonzalo Queipo de Llano i Manuel Goded.

El cos més preparat d'aquest exèrcit era l'Exèrcit Espanyol d'Àfrica, el qual va ser el primer en iniciar l'aixecament militar el 18 de juliol de 1936. A més d'aquest exèrcit també trobem els cossos d'èlit de l'Exèrcit d'Àfrica, La Legió i Regulars.

Aquests exèrcits es dividien en falangistes i requetés:

- La Falange Espanyola va ser la força política més forta i activa contra la república, practicant així l'assassinat i el terrorisme. La falange tenia permís per a detenir persones, interrogar i incautar armes i béns propis, i també trasladar presos.
- Els requetés eren les forces paramilitars. Van tenir una gran actuació i notable influència les primeres setmanes a Navarra, Àlaba i La Rioja. Es diferenciaven per ser un dels bàndols més violents.

Gràcies a la gran influència del General Franco, el bàndol nacional va rebre ajuda externa de les forces feixistes com eren l'Alemanya nazi i la Itàlia feixista:

- Pel que comprèn a Alemanya, Adolf Hitler va enviar la *Legión Condor* i milers de tècnics i militars. Va enviar també, com a prova, els caces bombarders Messerschmitt Bf 109 i Junkers Ju 87 A/B, com també els bombarders Junkers Ju 52 y Heinkel He 111. Un clar exemple de la potència d'aquesta aviació és el bombardeig de Guernica.
- Pel que fa a Itàlia, Benito Mussolini va enviar al *Corpo Truppe Volontarie* i l'*Aviació Legionària*. Va portar quatre submarins a la flota de Franco i va vendre-li quatre vaixells de guerra i dos submarins (apart dels quatre amb els que ja contava). En total va enviar un uns 45000 soldats de terra.

També va rebre ajuda des de Portugal i Irlanda, l'últim enviant la *Irish Brigade*.

L'ajuda rebuda per Alemanya i Itàlia va significar una prova de l'artilleria pesada (submarins, vaixells, tancs, avions, etc.) per a la II Guerra Mundial. Per tant podem

concloure que l'ajuda rebuda va ser una prova i un calentament a "petita escala" per a la guerra que estava apunt d'exclatar.

Junker Ju 52, bombarder enviat pels nazis.

La batalla més sagnant i destructora va ser la Batalla de l'Ebre. Aquesta va ser la batalla més sonada i més dura de les Terres de l'Ebre i amb més sang de tota la guerra, que va durar del 25 de juliol fins al 16 de novembre de 1938. Els franquistes van iniciar l'ofensiva sobre Catalunya la qual va ser clau per a la victòria del General Franco.
Va desenvolupar-se al front situat entre Amposta (tot i que a Sant Carles de la Ràpita va instaurar-se un aeròdrom) i Mequinensa. Aquesta etapa de la guerra va ser la que més es va notar a la població de la Ràpita, on va patir alguns atacs franquistes i el pas de les tropes feixistes.

Aquesta batalla va portar al final de guerra. El balanç de víctimes d'un bàndol i altre discrepa segons les fonts consultades. La taula següent agrupa el nombre de víctimes segons diferents historiadors. En ella podem observar el nombre de morts, ferits, capturats i avions abatuts de cada exèrcit (Exèrcit Popular i Exèrcit Nacional).

Baixes	
Beevor: 30,000 morts[5] Thomas: 10.000–15.000 morts[6] Jackson: 10.000[7] Preston: 7.150 morts[8] 20.000 ferits 19.563 capturats 80 avions abatuts	Thomas: 6,500 morts[6] Preston: 6,100 morts[8] Jackson: 5.000[7] 30.000 ferits 5.000 capturats

Taula que reflexa les morts, els ferits, capturats i avions abatuts de cada bàndol. A l'esquerra el bàndol republicà i a la dreta el bàndol nacional. Font: Viquipèdia.

S’observa que els republicans van ser abatuts brutalment degut a l’estratègia militar que va aplicar Franco amb la Batalla de l’Ebre: moldre a l’enemic, demostrar el seu poder i quedar com el Cap d’Exèrcit imbatible.

Però aquest no va ser l’únic motiu que explica la derrota del bàndol republicà. Els analistes del conflicte coincideixen en afirmar que el bàndol perdedor va demostrar més desunió al llarg de tot el conflicte. A nivell polític, les lluites internes entre les forces d'esquerra, partits i sindicats, van fer inviable trobar un poder unificat. A nivell militar, i durant massa temps, la resistència es trobava dividida: d'un cantó, l'exèrcit, d'altre, les milícies populars.

Els republicans, a més, estaven dividits pel que fa a l'objectiu a assolir. Uns pretenien concentrar els esforços per guanyar la guerra i posposar qualsevol tipus de transformació socioeconòmica. Altres, en canvi, els més radicals, van intentar aprofitar la guerra i l'escomesa de les dretes, per a llançar-se a la revolució social socialista. Aquesta dispersió explica en bona part el seu fracàs. Però també ho explica l'escàs ajut internacional rebut, només recursos de l'URSS d'Stalin i la col.laboració de les Brigades Internacionals, com també, per desgràcia per als republicans, pel fet que les potències democràtiques europees (França i la Gran Bretanya, al capdavant) van declarar-se neutrals, temeroses de que la guerra espanyola pogués esdevenir guerra europea i mundial. Per als països democràtics, en fi, els feia tanta por l'èxit dels feixistes, com un eventual triomf dels comunistes espanyols.

A la fi de la guerra, els nacionals de Franco van aconseguir una pau sense condicions. Va ser la seva "victòria" i la van aplicar sense contemplacions. A partir d'abril de 1939 començava a tot el territori espanyol una nova etapa de la seva història, sota la dictadura franquista. Molts dels vençuts van anar a la presó, van ser condemnats a treballs forçats o condemnats a mort, per ser d’ideologia d’esquerres, com és el cas de José Elias.

Les dues Espanyes que trobàvem, la republicana i la nacional, van quedar en només una, la dels vencedors, on s’inicia la dictadura (1939-1975) de Francisco Franco.

D'esquerra a dreta, Mussolini, Franco i Hitler. Font: https://canalhistoria.es/blog/lo-que-unio-a-hitler-franco-y-mussolini/

2.2. La Ràpita i la guerra civil.

Segons el llibre "La Guerra Civil a la Ràpita", durant els primers mesos de la guerra, sota l'alcaldia de Miquel Carcellé i Gonzàlez "Tarantana", la Ràpita no va patir cap situació que evidenciés el conflicte que s'estava vivint arreu. En tot cas, eren els homes que anaven a la guerra. Però de mica en mica, la por va acabar per instal·lar-se al poble. Aquesta por, que continuava al cap de la gent, alimentava el fet que hi havia un enemic que en qualsevol moment podia presentar-se a casa i sembrar el terror.

A finals de setembre del 1936, en plena Batalla de l'Ebre, va aterrar un avió trimotor prop del far de la Punta de la Banya. L'avió en qüestió era un Fokker F-VII amb el numeral 20-1. Eren avions comercials que els republicans van adaptar per a accions violentes al principi de la guerra.

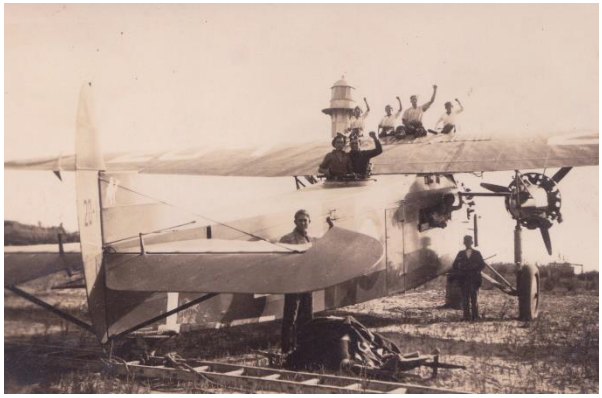

Gent a un Fokker F-VII amb el puny el alt. Font: Sr. Ernesto Paradís

Una nit a finals d'estiu va haver una falsa alarma provocada per les llums i focus des del mar dirigits de cara al port. Va córrer la veu de que era un vaixell de guerra nacional i tot el poble va movilitzar-se. Es van preparar les peces d'artilleria de la Martinenca i a la nit uns cinquanta homes van anar a veure què passava amb barques de pesca, armats amb escopetes i pistoles.

La Martinenca, o popularment coneguda com la Platja del Ciment. Font: Internet

La por que causaven les mines van provocar que es fes un sorteig per assignar dos embarcacions que rastregessin el mar. Les embarcacions "premiades" van ser la López y Beltran i la Beltran y López al mes de març de 1937 entre Punta Corballera i les goles del Riu. Les barques Maria Teresa i Dos Hermanos van efectuar el mateix servei, des de la desembocadaura del riu fins a L'Atmella de Mar. No van trobar cap mina.

A principis de novembre es van produir dos bombardeigs. El dia 5, a les 8:30 h, dos Heinkel He-59 van bombardejar la Ràpita. El dia següent, a les 16:30 h va produir-se un atac similar.

Messermich alemanys sobrevolant el Montsià preparats per bombardejar. Font: Josep Pitarch

A finals d'any va tenir lloc un dels fets més fatàlics a la Ràpita. El 22 de desembre, els creuers nacionals "Canarias" i "Baleares" van apressar cinc barques de pesca: Paco Castellà, Rosita, Rosa Francisca, Maria Soledad i Dolores Arlandes. Aquestes embarcacions van ser cremades o enfonsades a trets de canó. Només va salvar-se la

Dolores Arlández. Cada tripulant, incloent xiquets, van ser portats a un camp de treballadors a Capdellà (Mallorca).

Al 1938, concretament el 15 de març a les 9 de la nit, 3 avions Savoia S-81 van tornar a bombardejar el municipi. Just al cap d'un mes, el 15 d'abril, amb els Nacionals a punt d'entrar, les Terres de l'Ebre van patir un bombardeig brutal on van atacar els caces FIAT C-32. Els bombardejos encara són visibles al Pic Blanc.

BOMBARDEJOS A LA RÀPITA 1937-1938

DATA	HORA	AVIÓ
23/2/1937	22:00	Savoia S-81
05/11/1937	8:30	Heinkel He-59
06/11/1937	16:30	Heinkel He-59
22/11/1937	Al matí	----
15/3/1938	21:00	Savoia S-81
15/4/1938	----	Fiat Cr-32

Taula extreta del llibre: "La Guerra Civil a la Ràpita"

Fotografia aèria de Sant Carles de la Ràpita el 1936.

2.3. La retirada de la Columna de Líster

Per la forta pressió sobre el Llevant de la península per part de l'exèrcit franquista, les tropes republicanes, concretament la 11a divisió de Líster, van haver de retirar-se i van passar per la Ràpita entre els dies 15 i 16 d'abril.

Les tropes de Líster van instal·lar-se al mas de "Mil Onces", on es van produir dos afusellaments. Els condemnats van ser Juan Llobet Albesa (40 anys, natural de Besseit) i el guàrdia Miguel Ranea Muñoz (26 anys, natural de Comares – Màlaga).

El dia 16 els de Líster van detindre al carrer Carles III al jove de 16 anys, Froilan Ribera Miracle i el seu tiet José Ferrando Miracle, de 27 anys. Tots dos estaven acusats, de recriminar actuacions de soldats republicans i afiliacions a la CNT, respectivament. Van estar executats, igual que el dia anterior, al mas de "Mil Onces".

Mas de Mil Onces com a base militar de la 11a divisió de Líster.

´

3.CORRENTS POLÍTICS

Per entendre bé tot el cos del treball, explicaré els pensaments de dretes i d'esquerres –políticament parlant- ja que considero que és important aclarar aquests termes per poder seguir bé el fil del treball.

A més a més, la història sempre s'ha basat en pensaments d'un tipus contra uns altres, i sense ser cap excpeció, a la Guerra Civil va passar el mateix i per tant considero oportú fer una explicació de les tendències polítiques.

3.1.Ideologia "d'esquerres"

En termes polítics, l'esquerra és aquell pensament que te les tendències polítiques associades al socialisme o a qualsevol tipus de socialdemocracia.

Dins d'aquesta ideologia trobem:

- Comunisme
- Anarquisme

Sent aquestes les formes més radicals de l'esquerra política.

Els sindicats van també associats amb aquesta ideologia, els sindicats més importants de l'actualitat als Països Catalans són:

- Comissions Obreres (CCOO)
- Unió General de Treballadors (UGT)
- Trobem altres sindicats com:
    - Unió Sindical Obrera (USOC)
    - Confederació General del Treball (CGT)
    - I un de molt important que seria el Consell estudiantil.

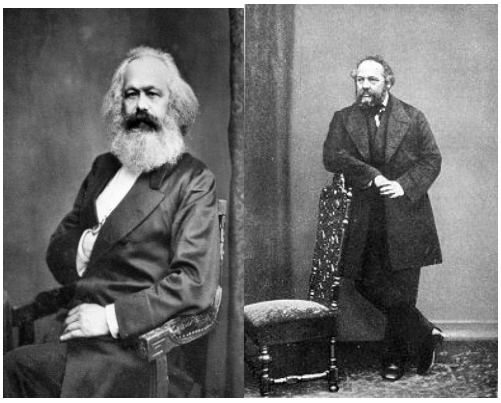

Karl Marx, Principal pensador del comunisme *Mijaíl Bakunin, Principal pensador de l'anarquisme*

3.2.Ideologia “de dretes”

El pensament de dretes, normalment, està més vinculat a aquelles persones/famílies amb un nivell de renta alt ja que amb aquest tipus de política el seu capital anirà augmentant.

Són contraris als impostos i favorables a reduir-los al màxim, en especial els proporcionals i els progressius, com l'impost sobre la renda. També s'oposen als bonus, i polítiques d'igualtat de qualsevol mena. Solen, en canvi, promoure les privatitzacions i defensar, i ser defensats, per les patronals.

A Europa tradicionalment la dreta política està associada a una mentalitat conservadora pel que fa a la família (s'oposa a l'avortament, a les relacions homosexuals, a les famílies monoparentals, etc.), la religió i les qüestions socials en general. També a Europa, i sobretot les dretes més extremes, sovint estan associades al nacionalisme (tot i que també existeix nacionalisme d'esquerres) i al centralisme (l'esquerra sol ser en canvi més localista, i algunes vegades poden ser titllades de regionalistes).

Santiago Abascal, màxim polític a nivell espanyol de l’extrema-dreta

4.JOSÉ ELIAS TOMÀS, “L’Amorós”.

Segons el testimoni de la meva àvia, Dolors Plana Gavaldà (cunyada de José Elias Tomàs): “José Elias Queral mai deia res a ningú, no saludava mai, sempre estava amb la mateixa cara, molt seriós. Va ser pescador, però jo que el vaig conèixer, sempre el vaig veure a la tenda de l’Amorosa (la seva filla petita, la Rosa) cada nit fent el mateix, rentar els plats de la balança, deixant-los com un mirall i amb una destral petita feia manats de teia. Tenien a part de la tenda, una parada a la Plaça Vella, i ell amb un carretó a peu, portava els queviures per vendre. Durant el matí feia tants viatges com fes falta i mai deia res a ningú. Per això va guanyar-se el nom de “l’Amorós”.

Des de petit va criar-se en una casa de mariners. A casa eren sis persones, el pare i la mare, les seves tres germanes i ell, l´únic noi. José Elias Tomàs, nascut 20 de juny de 1906 a les 9:00h, tenia 30 anys quan va esclatar la Guerra Civil. Era més conegut com “l’Amorós” de malnom.

Se sap que va tenir diversos oficis per a guanyar-se la vida al poble. Primerament va seguir la tradició familiar i va ser pescador però va treballar de xòfer i finalment al Baix Aragó en la construcció de la línia ferroviària.

Gràcies a diverses fonts familiars, va conèixer a la seva dona amb 16-17 anys i va decidir iniciar la seva vida amorosa. José va ser enviat a treballar a la línia ferroviària de Val de Zafán on va impregnar-se de l’esperit anarquista. Com bé van recalcar les fonts, ell mai havia tingut cap pensament radical però al tornar del Baix Aragó va començar a ajuntar-se amb “males-companyies”.

A l’esclat de la Guerra va decidir aliar-se a l’Exèrcit Republicà, concretament com a soldat voluntari de la 5a divisió de l’11a brigada, i va formar part del bàndol que va creuar l’Ebre i va intentar passar la frontera francesa per la província d’Osca, però no ho va aconseguir.

Durant la guerra, va absentar-se del poble degut a diferents fets (indefinits) però es diu que les seves aparicions pel poble eren de caràcter problemàtic, cosa que va donar malnom a la seva família. A causa dels escàndols provocats per Elias, els seus pares José Elias Queral i Josefa Tomàs, que eren de “la casa”, és a dir, adoptats, a l’entrada de les tropes nacionals, van estar desterrats a Tírig (Comunitat Valenciana).

Pel que fa a la seva actuació política a la Ràpita l'acusaven d'haver robat els santets que hi havia pel poble i de ser un dels participants en la crema de l'antiga església com a símbol de protesta anticatòlica.

Antiga església del poble, al costat, la casa de Juan Ginata.

A partir dels consells de guerra que analitzarem a continuació, conservats a l'Arxiu Nacional de Catalunya , podrem saber quines foren les acusacions que el van conduir a morir afusellat el 6 de setembre de 1940 a La Oliva, Tarragona.

5. EL PAS PER LES PRESONS.

5.1. Els consells de guerra.

Un consell de guerra* és un procediment judicial en el qual tots els actes de l'acusat són recollits. Quan es fa un consell de guerra és degut a que tots els actes estan al Codi de justícia militar que, per la situació de guerra o un altre paregut (estat d'excepció, estat de setge o estat d'alarma), no permet esperar a la justícia militar ordinària.

Consta de tres fases:

- Primerament es nomenava un jutge. Aquest jutge havia de practicar totes les diligències que considerava necessàries per a la comprovació del delicte i esbrinar les responsabilitats que se'n derivaven. Demanava informació a diferents organismes i persones que pugéssin aportar informació del processat com l'alcalde, capellà, comandant de la guàrdia civil, etc.
- Un cop recollides totes les declaracions, és a dir, els antecedents de l'acusat, se passava a la declaració dels testimonis al judici, que comprenia tant a l'acusat com als testimonis i jurat.
- Quan es donava el cas que, segons la legislació vigent, els fets investigats podien ser constitutius de delicte, l'auditor de guerra l'elevava a l'autoritat militar superior amb la proposta de continuar el sumari amb la fase de plenari, és a dir, la celebració del consell de guerra. Finalment, el jutge dictava la sentència, que podia arribar a ser la pena de mort.

**Font: Diverses pàgines d'internet i llibres.*

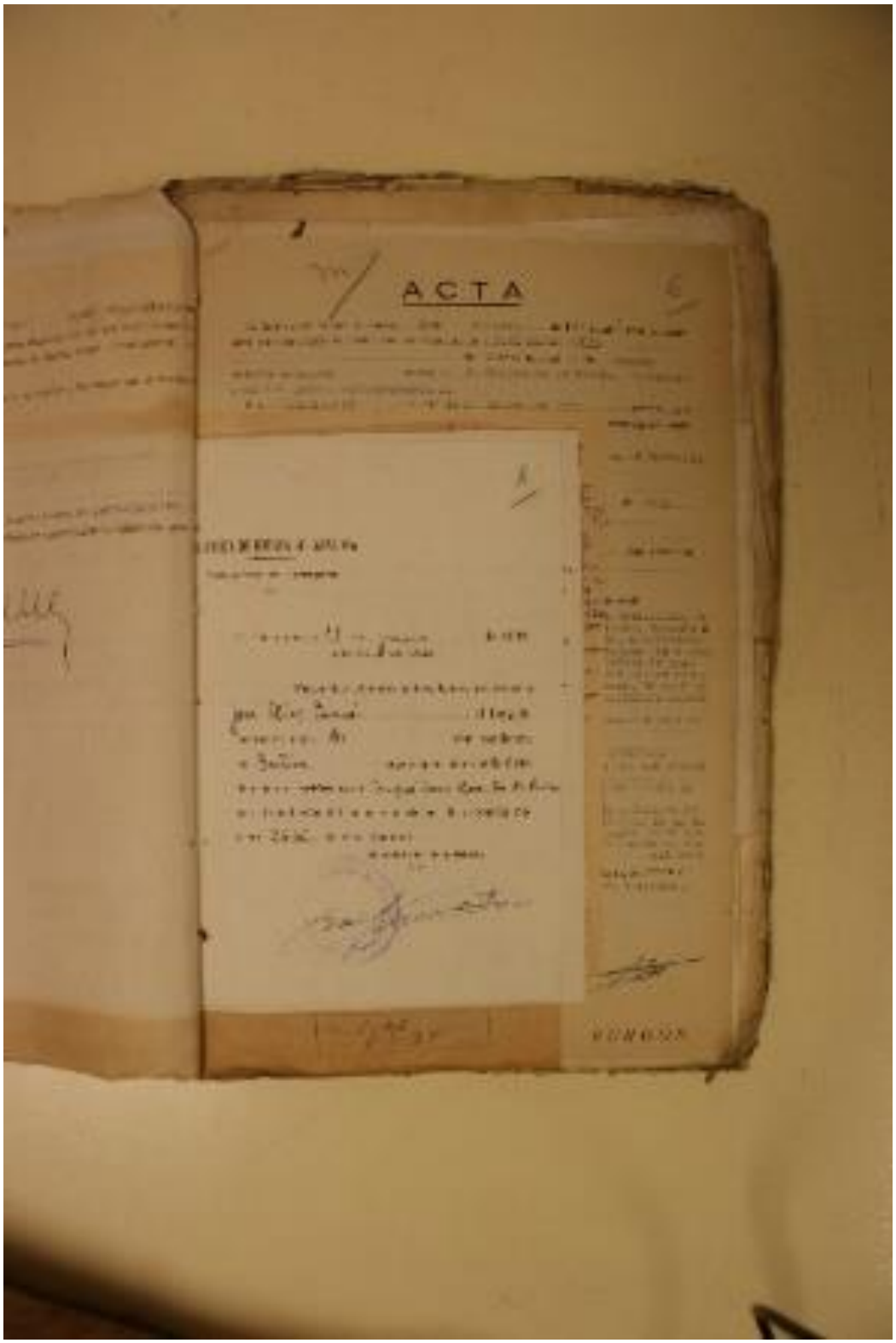

Exemple d'una de les fulles del consell de guerra.

.

5.2. Acusacions i pas per les presons.

La història del pas per les presons de José Elias Tomàs comença amb l'inici d'un judici contra ell el 1939 on se l'acusava de "la mort de Juan Ginata i la profanació del temple parroquial, les capelletes i els rètols dels sants dels carrers de la Ràpita".

5.2.1. Les primeres presons: La Ràpita i Vinaròs.

Immediatament després de ser acusat d'assassinat, José Elias va estar uns dies a l'antiga presó de la Ràpita. Després va ser enviat a la presó de Vinaròs, i un cop obert el seu consell de guerra va passar per la Penal de Valdenoceda, el Campo de Concentración de Aranda de Duero, Reus i finalment va ser afusellat a la Oliva, després de venir de la presó de Pilats a Tarragona.

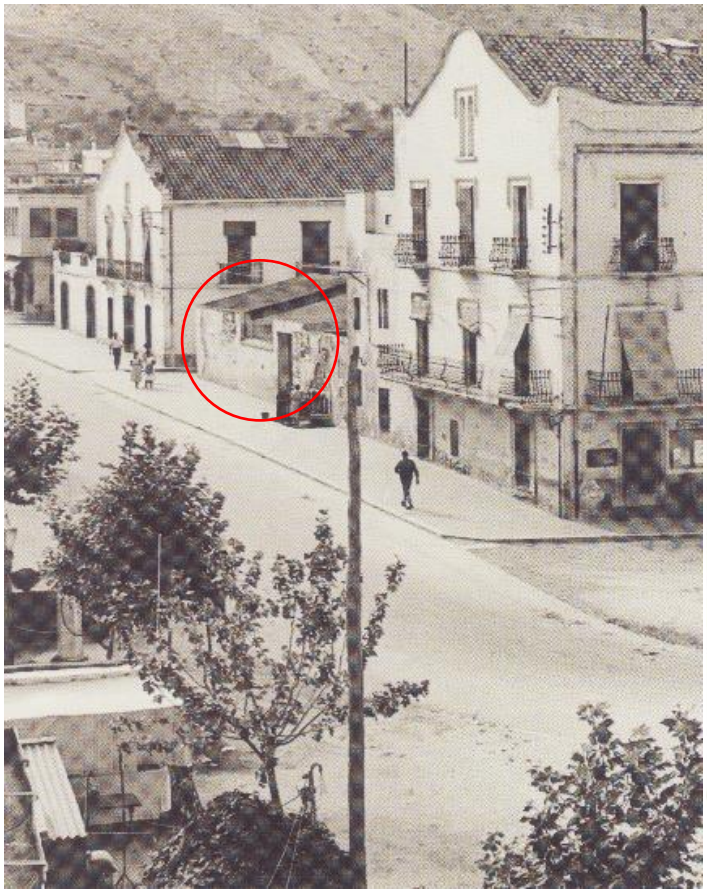

Antiga presó de Vinaròs on va estar empresonat Elias.

Antic ajuntament de la Ràpita, la part encerclada correspon amb l'antiga presó

El consell de guerra contra el nostre protagonista era el número 2646. Aquest considerava el cas de “Sumarísima Urgencia”. El consell era contra José Elias Tomàs “l’Amorós” i José Asensio Cabanes “Cap Negre”, però només ens endinsarem en les acusacions d’Elias. L’englobament de tots els delictes era “Rebelión Militar”.

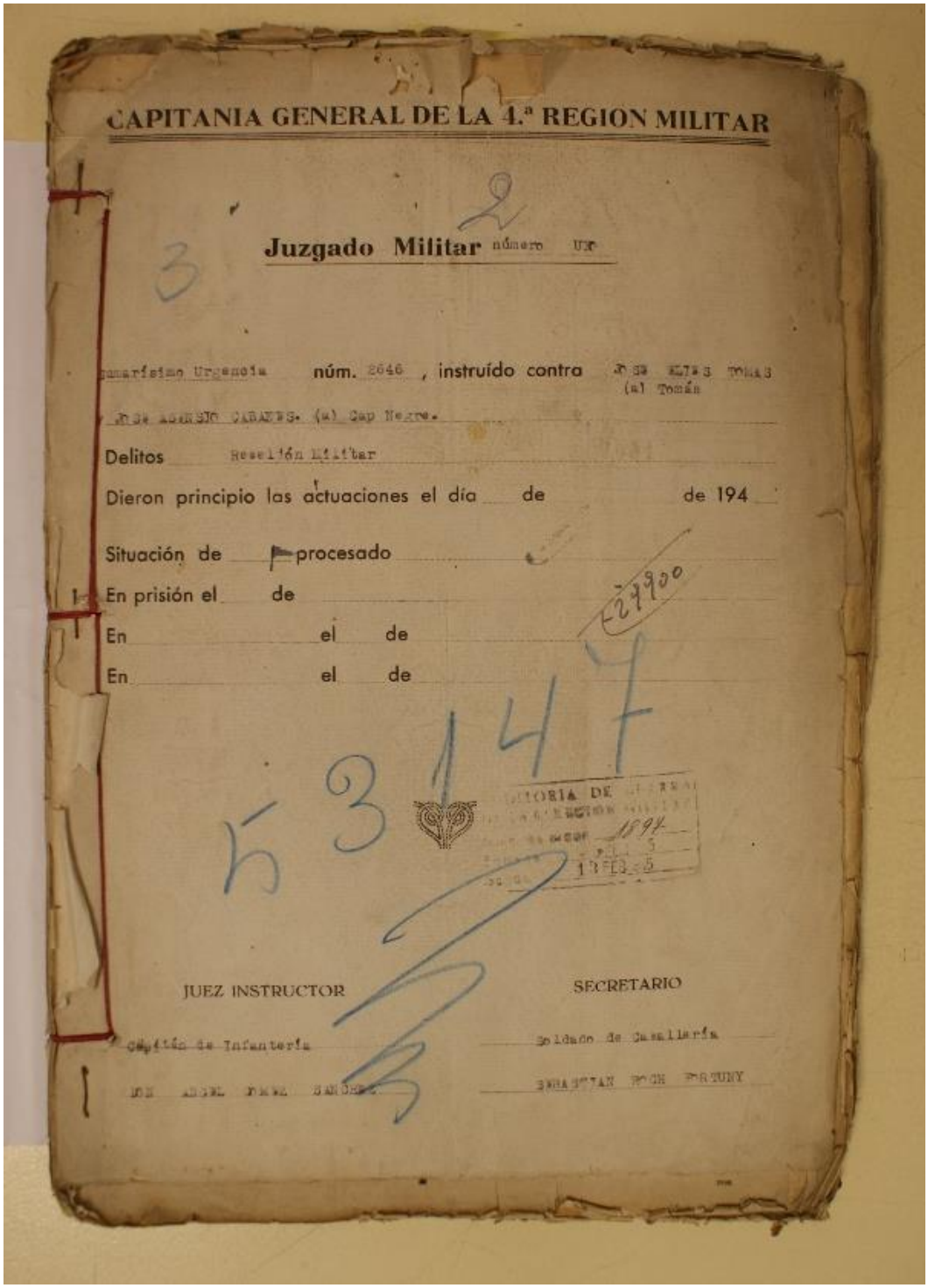

CAPITANIA GENERAL DE LA 4.ª REGION MILITAR

Juzgado Militar número UN

Sumarísimo Urgencia núm. 2646, instruído contra JOSE ELIAS TOMAS (a) Tomás

JOSE ASENSIO CABANES. (a) Cap Negre.

Delitos Rebelión Militar

Dieron principio las actuaciones el día de de 194

Situación de procesado

En prisión el de

En el de

En el de

27900

5 3 147

JUEZ INSTRUCTOR

Capitán de Infantería

JOSE ADSEL ROMAL SANCHEZ

SECRETARIO

Soldado de Caballería

SEBASTIAN BOCH FORTUNY

Primera pàgina del consell. Data d’inici no especificada.

A la segona i tercera pàgina del consell trobem les dades faltants en la primera. Elias va entrar a la presó preventiva el dia 24-12-38. Tot i això, l'inci del seu judici va iniciar el 20-6-39 i començava amb el trasllat de la "Penal de Valdenoceda" a la presó "Campo de concentración de Aranda de Duero".

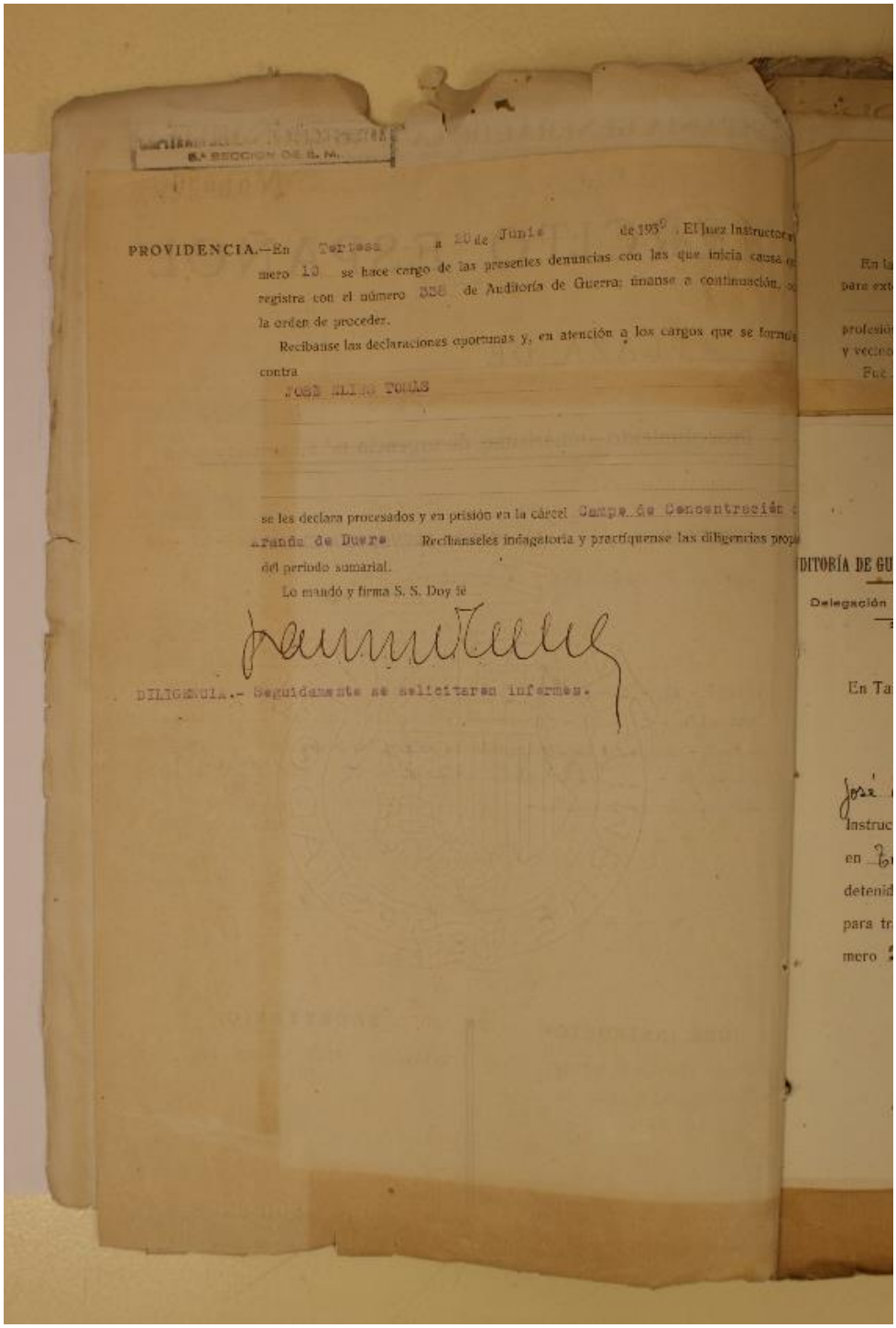

PROVIDENCIA.—En Tortosa a 20 de Junio de 1939. El Juez Instructor

mero 10 se hace cargo de las presentes denuncias con las que inicia causa

registra con el número 338 de Auditoría de Guerra; únanse a continuación,

la orden de proceder.

Recíbanse las declaraciones oportunas y, en atención a los cargos que se forma

contra

JOSÉ ELIAS TORRS

se les declara procesados y en prisión en la cárcel Campo de Concentración

Aranda de Duero Recíbanseles indagatoria y practíquense las diligencias prop

del período sumarial.

Lo mandó y firma S. S. Doy fe

DILIGENCIA.- Seguidamente se solicitaron informes.

DITORÍA DE GU

Delegación

En Ta

Instruc

en

detenid

para tr

mero

Tercera pàgina del consell. Aclara alguns detalls del trasllat al Camp de concentració d'Aranda de Duero.

Com bé s'especifica en la definició del consell de guerra, en la següent pàgina comencen les crides a les autoritats per a aconseguir informació de l'acusat.

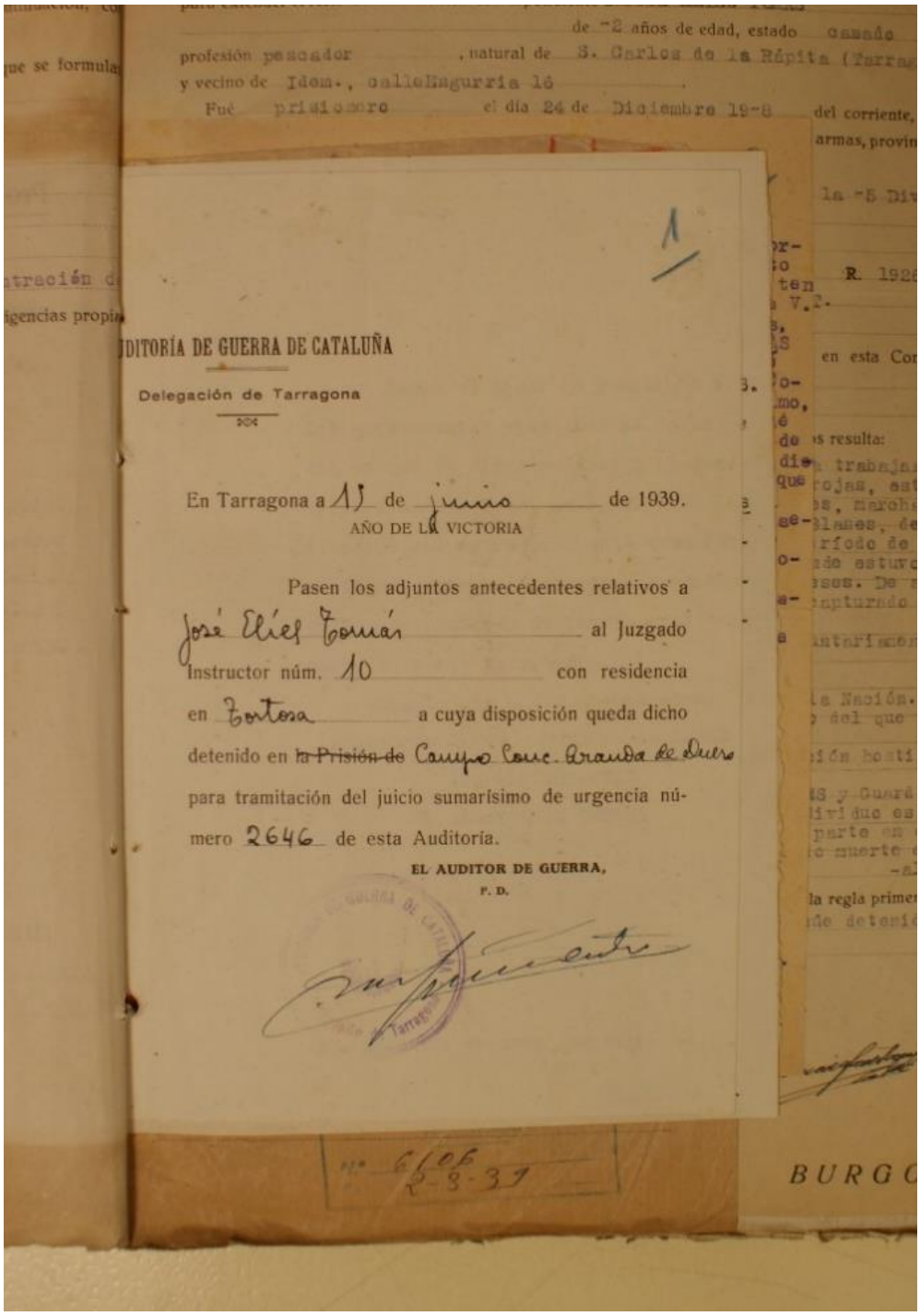

DITORÍA DE GUERRA DE CATALUÑA

Delegación de Tarragona

En Tarragona a 19 de junio de 1939.
AÑO DE LA VICTORIA

Pasen los adjuntos antecedentes relativos a José Elíes Tomás al Juzgado Instructor núm. 10 con residencia en Tortosa a cuya disposición queda dicho detenido en ~~la Prisión de~~ Campo Conc. Granda de Duero para tramitación del juicio sumarísimo de urgencia número 2646 de esta Auditoría.

EL AUDITOR DE GUERRA,
P. D.

Quarta pàgina. Reclamació d'informació de l'acusat.

5.2.2. La presó de Valdenoceda a Burgos.

La Penal de Valdenoceda* va ser una fàbrica adoptada entre els anys 1938 i 1943 com a presó, els anys corresponen a la Guerra Civil i l'inici del franquisme. Es trobava situada a Burgos i van morir 152 persones a causa de les males condicions de vida, ja que tenia capacitat per a albergar, com a molt, 300 persones i van arribar a haver-hi casi 1600 presoners. És catalogada com una de les presons més dures del règim de Franco. El tipus de presos que anaven a la Penal de Valdenoceda eren acusats, la major part dels casos, per "adhesió a la rebel·lió".

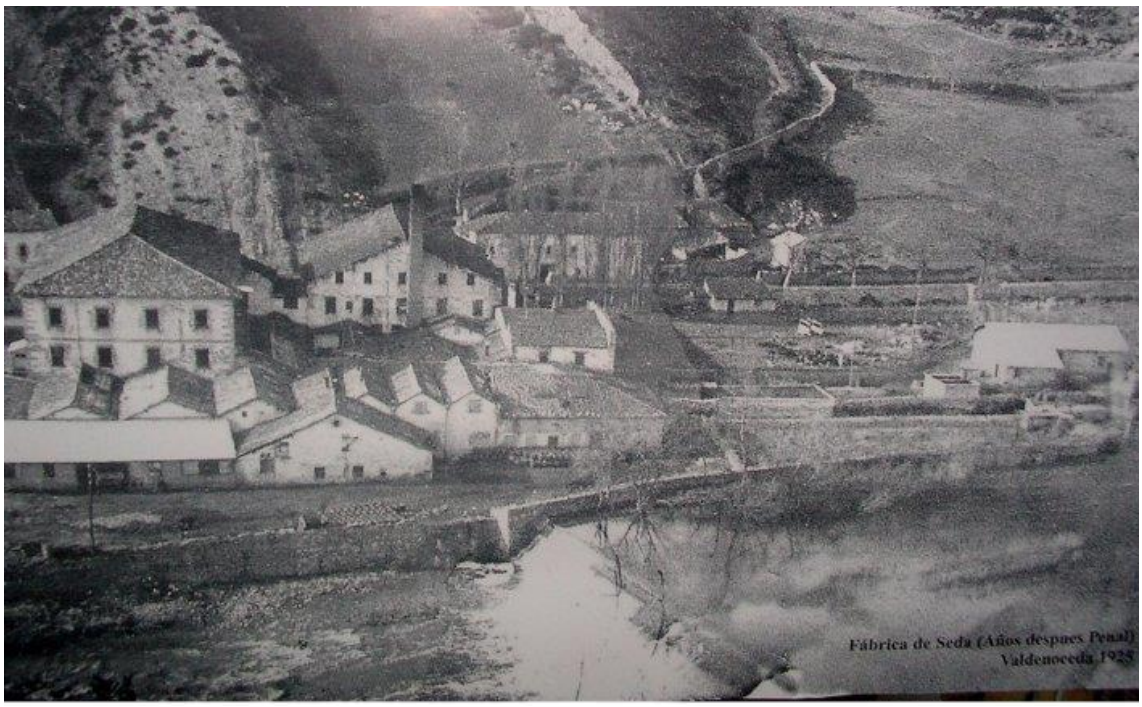

Imatge de tota la presó de Valdenoceda des de l'aire. Font: internet

Tot i que Elias estava empresonat a l'altra banda d'Espanya, el seu judici estava controlat des de Tortosa.

Jutjat de Tortosa

**Font: https://exhumacionvaldenoceda.com/la-prision/la-prision-central-de-valdenoceda/*

Seguint amb el consell, trobem diverses acusacions enviades pel cap de la Guàrdia Civil i l'alcalde del moment, que era Ramon Torné i Balagué.

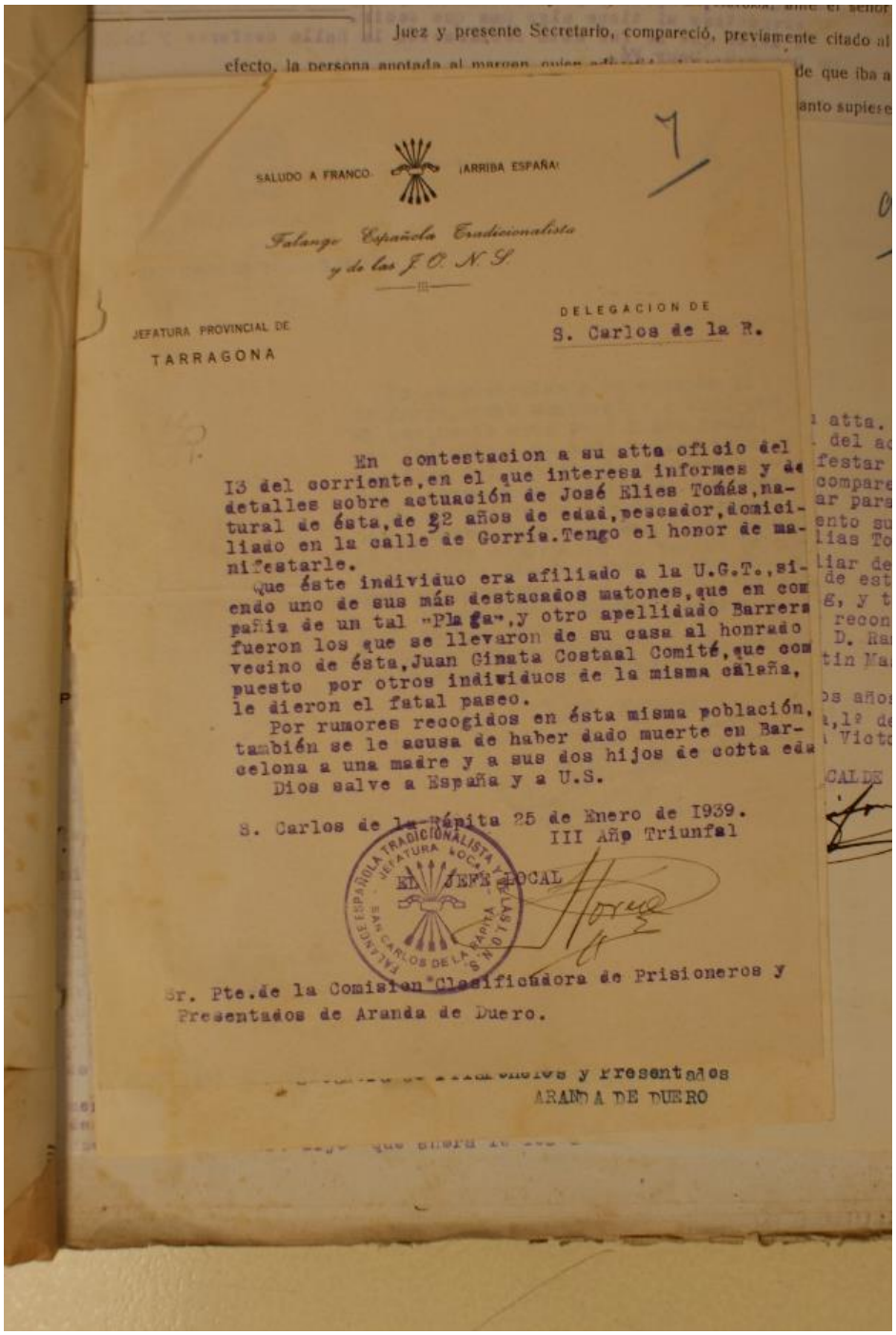

Juez y presente Secretario, compareció, previamente citado al
efecto, la persona anotada al margen, quien advertida de que iba a
anto supiese

SALUDO A FRANCO ¡ARRIBA ESPAÑA!

Falange Española Tradicionalista
y de las J. O. N. S.

JEFATURA PROVINCIAL DE
TARRAGONA

DELEGACION DE
S. Carlos de la R.

En contestacion a su atta oficio del
13 del corriente, en el que interesa informes y de
detalles sobre actuación de José Elies Tomás, na-
tural de ésta, de 32 años de edad, pescador, domici-
liado en la calle de Gorría. Tengo el honor de ma-
nifestarle.
Que éste individuo era afiliado a la U.G.T., si-
endo uno de sus más destacados matones, que en com
pañia de un tal "Plaga", y otro apellidado Barrera
fueron los que se llevaron de su casa al honrado
vecino de ésta, Juan Ginata Costaal Comité, que com
puesto por otros individuos de la misma calaña,
le dieron el fatal paseo.
Por rumores recogidos en ésta misma población,
también se le acusa de haber dado muerte en Bar-
celona a una madre y a sus dos hijos de corta eda
Dios salve a España y a U.S.

S. Carlos de la Rápita 25 de Enero de 1939.
III Año Triunfal

FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS J.O.N.S. JEFATURA LOCAL S. CARLOS DE LA RAPITA

EL JEFE LOCAL

Sr. Pte. de la Comision Clasificadora de Prisioneros y
Presentados de Aranda de Duero.

ARANDA DE DUERO

Acusacions del cap de la Guàrdia Civil de Sant Carles de la Ràpita.

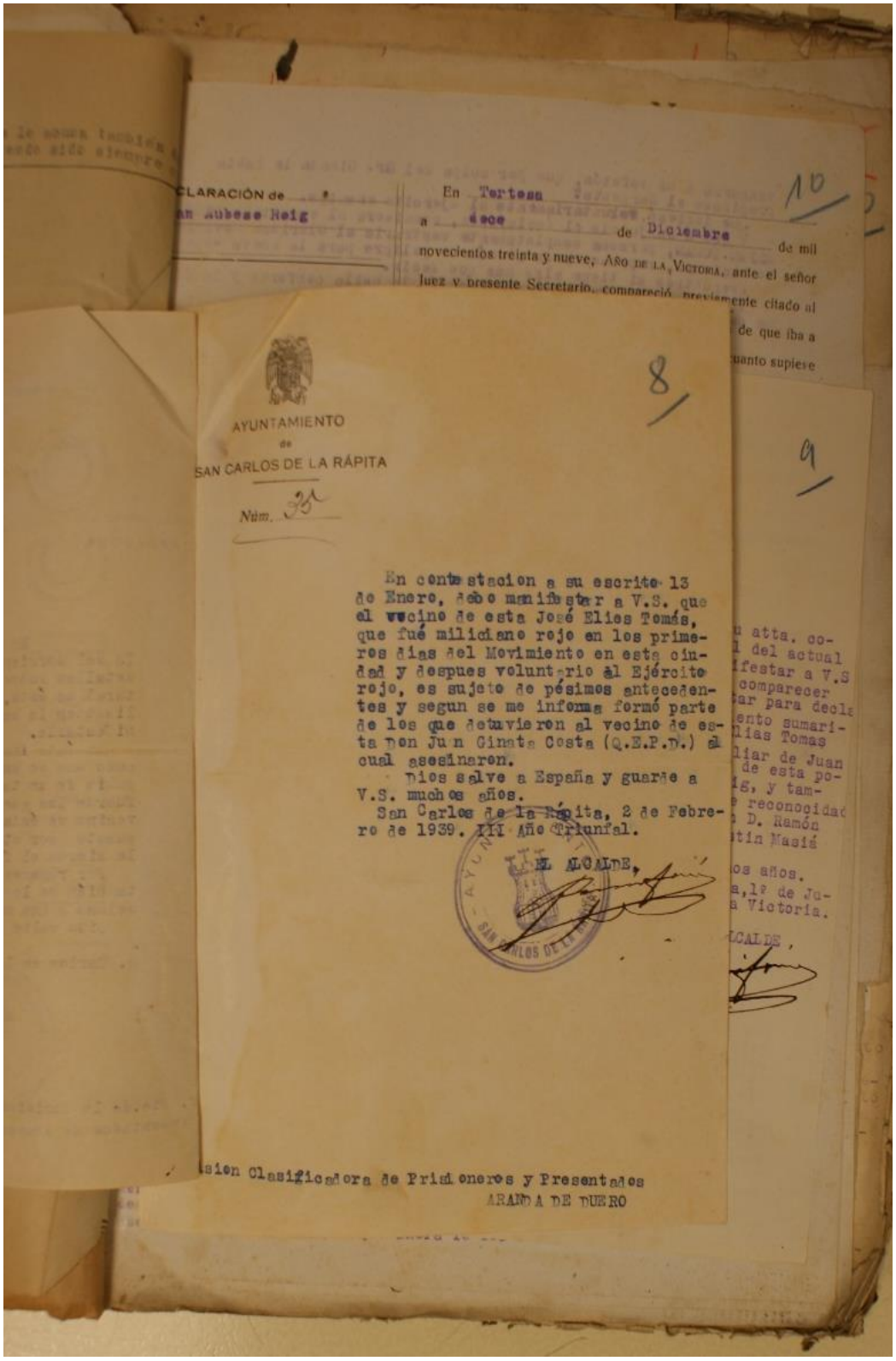

AYUNTAMIENTO
de
SAN CARLOS DE LA RÁPITA

Núm. 35

En contestacion a su escrito 13 de Enero, debo manifestar a V.S. que el vecino de esta José Elias Tomás, que fué miliciano rojo en los primeros dias del Movimiento en esta ciudad y despues voluntario al Ejército rojo, es sujeto de pésimos antecedentes y segun se me informa formó parte de los que detuvieron al vecino de esta don Juan Ginata Costa (Q.E.P.D.) al cual asesinaron.

Dios salve a España y guarde a V.S. muchos años.

San Carlos de la Rápita, 2 de Febrero de 1939. III Año Triunfal.

EL ALCALDE,

sion Clasificadora de Prisioneros y Presentados
ARANDA DE DUERO

Acusacions realitzades per Ramón Torné i Blagué, alcalde del poble en aquell moment.

A la següent pàgina, l'alcalde va enviar als veïns Juan Aubeso Roig (familiar de Juan Ginata), Ramón Fabregat Gil i Agustin Masiá Sabaté a declarar al judici en contra d'Elias.

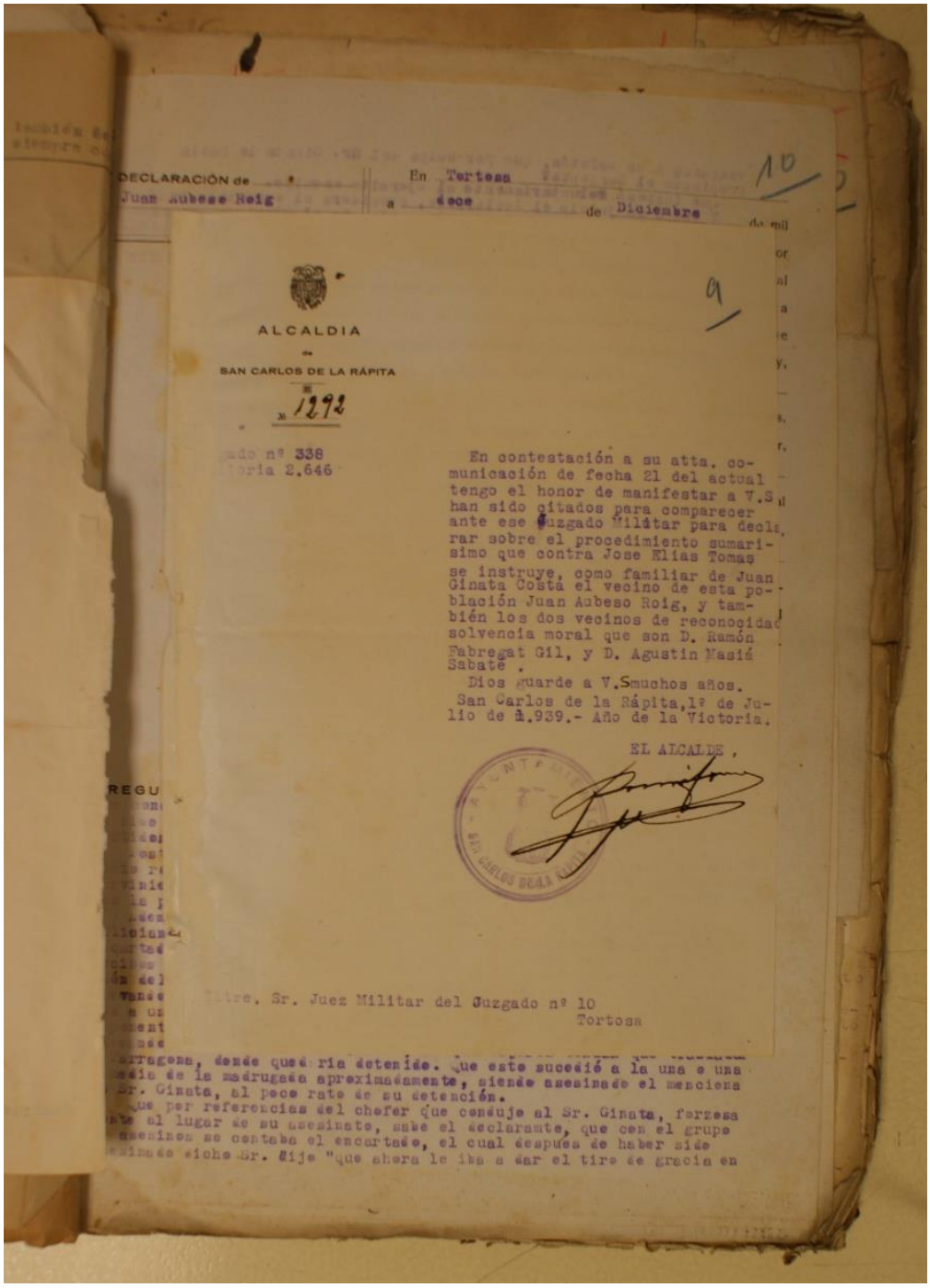

DECLARACIÓN de
Juan Aubese Roig

En Tortosa
a doce de Diciembre

10

9

ALCALDIA
de
SAN CARLOS DE LA RÁPITA

1272

Juzgado nº 338
Causa 2.646

En contestación a su atta. comunicación de fecha 21 del actual tengo el honor de manifestar a V.S han sido citados para comparecer ante ese Juzgado Militar para declarar sobre el procedimiento sumarisimo que contra Jose Elias Tomas se instruye, como familiar de Juan Ginata Costa el vecino de esta población Juan Aubeso Roig, y también los dos vecinos de reconocida solvencia moral que son D. Ramón Fabregat Gil, y D. Agustin Masiá Sabaté.

Dios guarde a V.Smuchos años.
San Carlos de la Rápita, 1º de Julio de 1.939.- Año de la Victoria.

EL ALCALDE,

Excmo. Sr. Juez Militar del Juzgado nº 10
Tortosa

REGU

Tarragona, donde quedaría detenido. Que este sucedió a la una e una media de la madrugada aproximadamente, siendo asesinado el mencionado Sr. Ginata, al poco rato de su detención.
Que por referencias del chofer que conduje al Sr. Ginata, forzosamente al lugar de su asesinato, sabe el declarante, que con el grupo asesinos se contaba el encartado, el cual después de haber sido reconocido dicho Sr. dijo "que ahora le iba a dar el tiro de gracia en

Pàgina catorze del consell. L'alcalde envia a declarar a diversos veïns del poble en contra d'Elias.

Seguidament trobarem l'entrevista de Juan Aubesa Roig. S'observen, com a idees principals, "ideas extremas izquierdistas", "teniendo tendencia por los partidos comunistas", "frecuentando el Centro Republicano" i "profanación del Templo Parroquial".

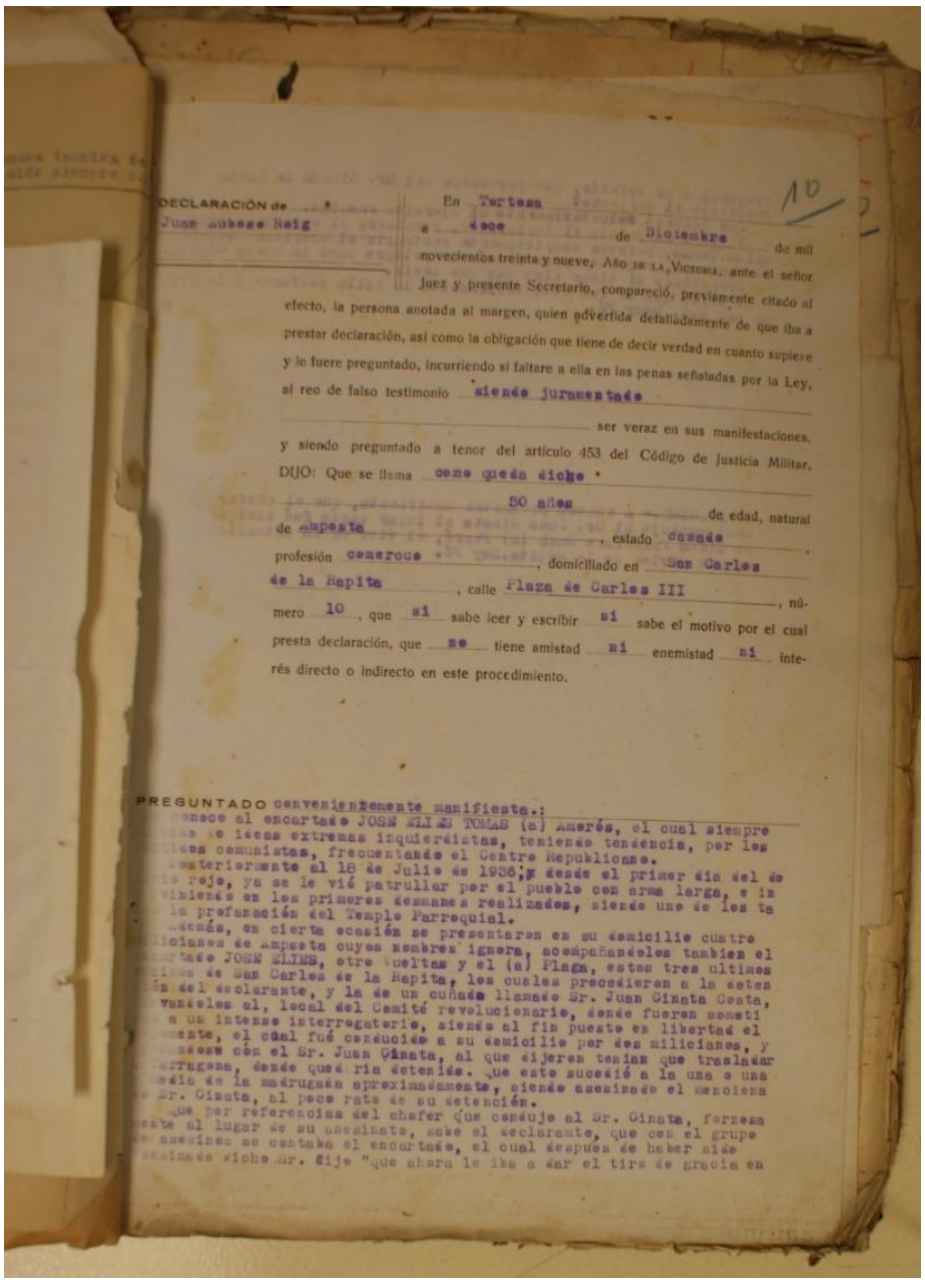

DECLARACIÓN de
Juan Aubesa Roig

10

En Tortosa
a doce de Diciembre de mil novecientos treinta y nueve, Año de la Victoria, ante el señor Juez y presente Secretario, compareció, previamente citado al efecto, la persona anotada al margen, quien advertida detalladamente de que iba a prestar declaración, así como la obligación que tiene de decir verdad en cuanto supiese y le fuere preguntado, incurriendo si faltare a ella en las penas señaladas por la Ley, al reo de falso testimonio siendo juramentado ser veraz en sus manifestaciones.

y siendo preguntado a tenor del artículo 453 del Código de Justicia Militar, DIJO: Que se llama como queda dicho, 50 años de edad, natural de Amposta, estado casado, profesión comerciante, domiciliado en San Carlos de la Rapita, calle Plaza de Carlos III, número 10, que sí sabe leer y escribir sí sabe el motivo por el cual presta declaración, que no tiene amistad ni enemistad ni interés directo o indirecto en este procedimiento.

PREGUNTADO convenientemente manifiesta.:
conoce al encartado JOSE ELIAS TOMAS (a) Amerós, el cual siempre
ha tenido ideas extremas izquierdistas, teniendo tendencia, por los
ideas comunistas, frecuentando el Centro Republicano.
Anteriormente al 18 de Julio de 1936, y desde el primer día del de
la rebelión, ya se le vió patrullar por el pueblo con arma larga, e in
cluyendo en los primeros desmanes realizados, siendo uno de los to
la profanación del Templo Parroquial.
Además, en cierta ocasión se presentaron en su domicilio cuatro
milicianos de Ampsta cuyos nombres ignora, acompañándoles tambien el
encartado JOSE ELIAS, otro Vueltas y el (a) Plaza, estos tres ultimos
vecinos de San Carles de la Rapita, los cuales procedieron a la deten
ción del declarante, y la de un cuñado llamado Sr. Juan Ginata Costa,
llevándolos al, local del Comité revolucionario, donde fueron someti
dos a un intenso interrogatorio, siendo al fin puesto en libertad el
primero, el cual fué conducido a su domicilio por dos milicianos, y
el declarante con el Sr. Juan Ginata, al que dijeron tenian que trasladar
a Tarragona, donde quedaria detenido. Que este sucedió a la una o una
hora y media de la madrugada aproximadamente, siendo asesinado el mencionado
Sr. Ginata, al poco rato de su detención.
Que por referencias del chofer que conduje al Sr. Ginata, fuerzas
frente al lugar de su asesinato, sabe el declarante, que con el grupo
de asesinos se contaba el encartado, el cual después de haber sido
asesinado dicho Sr. dijo "que ahora le iba a dar el tiro de gracia en

Pàgina quinze del consell. Declaracions de Juan Aubesa Roig, familiar de Juan Ginata.

A la següent pàgina trobem les declaracions d'Agustin Masiá Sabaté. Destaquen les acusacions de "ideas completamente izquierdistas extremadas", "al 18 de Julio de 1936, se afilió al sindical U.G.T", "uno de los que componian el grupo que asesinó al Sr. Juan Ginata y en la persecución de un Sr. Hernado Subirats Comi" i "ingresó voluntariamente al frente rojo".

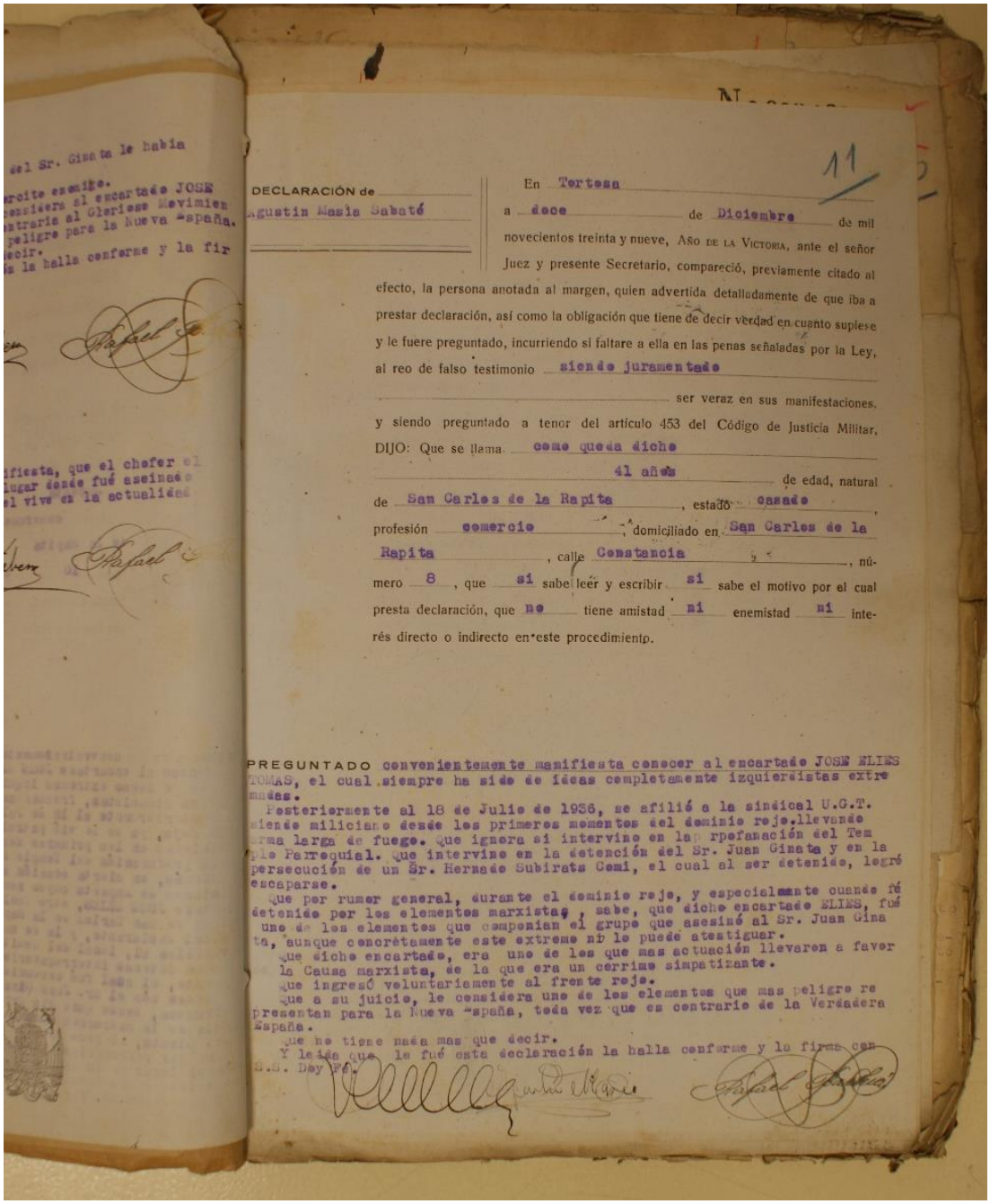

DECLARACIÓN de
Agustin Masia Sabaté

11

En Tortosa
a doce de Diciembre de mil novecientos treinta y nueve, Año de la Victoria, ante el señor Juez y presente Secretario, compareció, previamente citado al efecto, la persona anotada al margen, quien advertida detalladamente de que iba a prestar declaración, así como la obligación que tiene de decir verdad en cuanto supiese y le fuere preguntado, incurriendo si faltare a ella en las penas señaladas por la Ley, al reo de falso testimonio siendo juramentado ser veraz en sus manifestaciones, y siendo preguntado a tenor del artículo 453 del Código de Justicia Militar, DIJO: Que se llama como queda dicho 41 años de edad, natural de San Carlos de la Rapita, estado casado, profesión comercio, domiciliado en San Carlos de la Rapita, calle Constancia, número 8, que sí sabe leer y escribir sí sabe el motivo por el cual presta declaración, que no tiene amistad ni enemistad ni interés directo o indirecto en este procedimiento.

PREGUNTADO convenientemente manifiesta conocer al encartado JOSE ELIES TOMAS, el cual siempre ha sido de ideas completamente izquierdistas extremadas.
Posteriormente al 18 de Julio de 1936, se afilió a la sindical U.G.T. siendo miliciano desde los primeros momentos del dominio rojo.llevando arma larga de fuego. Que ignora si intervino en la profanación del Templo Parroquial. Que intervino en la detención del Sr. Juan Ginata y en la persecución de un Sr. Hernado Subirats Comi, el cual al ser detenido, logró escaparse.
Que por rumor general, durante el dominio rojo, y especialmente cuando fué detenido por los elementos marxistas, sabe, que dicho encartado ELIES, fué uno de los elementos que componian el grupo que asesinó al Sr. Juan Ginata, aunque concretamente este extremo no le puede atestiguar.
Que dicho encartado, era uno de los que mas actuación llevaron a favor la Causa marxista, de la que era un cerrime simpatizante.
Que ingresó voluntariamente al frente rojo.
Que a su juicio, le considera uno de los elementos que mas peligro representan para la Nueva España, toda vez que es contrario de la Verdadera España.
Que no tiene nada mas que decir.
Y leída que le fué esta declaración la halla conforme y la firma con S.S. Doy Fé.

Declaracions d'Agustin Masiá Sabaté.

Com a última declaració en contra d'Elias trobem la de Ramon Fabregat Gil. Com a acusacions importants destaquem "ostentaba ideas comunistas", "prestó servicio de miliciano, llevando consigo arma larga de fuego", "formó parte del Comité revolucionario [...] siendo uno de los elementos que más se destacaron"

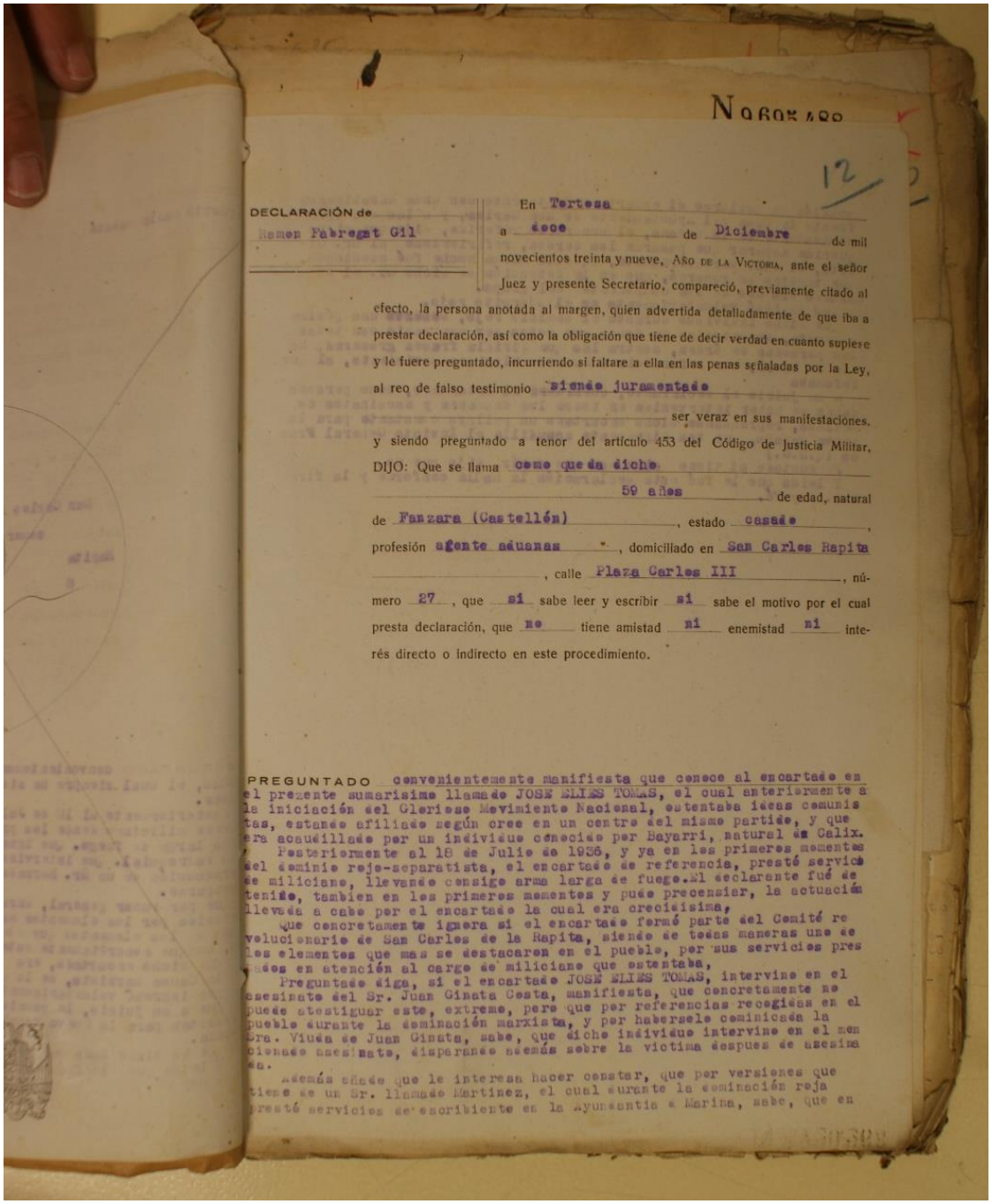

DECLARACIÓN de
Ramon Fabregat Gil

En Tortosa
a doce de Diciembre de mil novecientos treinta y nueve, Año de la Victoria, ante el señor Juez y presente Secretario, compareció, previamente citado al efecto, la persona anotada al margen, quien advertida detalladamente de que iba a prestar declaración, así como la obligación que tiene de decir verdad en cuanto supiese y le fuere preguntado, incurriendo si faltare a ella en las penas señaladas por la Ley, al reo de falso testimonio siendo juramentado ser veraz en sus manifestaciones, y siendo preguntado a tenor del artículo 453 del Código de Justicia Militar, DIJO: Que se llama como queda dicho 59 años de edad, natural de Fanzara (Castellón), estado casado, profesión agente aduanas, domiciliado en San Carles Rapita, calle Plaza Carles III, número 27, que sí sabe leer y escribir sí sabe el motivo por el cual presta declaración, que no tiene amistad ni enemistad ni interés directo o indirecto en este procedimiento.

PREGUNTADO convenientemente manifiesta que conoce al encartado en el presente sumarisimo llamado JOSE ELIES TOMAS, el cual anteriormente a la iniciación del Glorioso Movimiento Nacional, ostentaba ideas comunistas, estando afiliado según cree en un centro del mismo partido, y que era acaudillado por un individuo conocido por Bayarri, natural de Calix. Posteriormente al 18 de Julio de 1936, y ya en los primeros momentos del dominio reje-separatista, el encartado de referencia, prestó servicio de miliciano, llevando consigo arma larga de fuego. El declarante fué de tenido, tambien en los primeros momentos y pudo precensiar, la actuación llevada a cabo por el encartado la cual era crecidisima,
que concretamente ignora si el encartado formó parte del Comité revolucionario de San Carles de la Rapita, siendo de todas maneras uno de los elementos que mas se destacaron en el pueblo, por sus servicios prestados en atención al cargo de miliciano que ostentaba,
Preguntado diga, si el encartado JOSE ELIES TOMAS, intervino en el asesinato del Sr. Juan Ginata Costa, manifiesta, que concretamente no puede atestiguar este extreme, pero que por referencias recogidas en el pueblo durante la dominación marxista, y por habersele cominicada la Sra. Viuda de Juan Ginata, sabe, que dicho individuo intervino en el mencionado asesinato, disponiendo ademas sobre la victima despues de asesinada.
Además añade que le interesa hacer constar, que por versiones que tiene de un Sr. llamado Martinez, el cual durante la dominación reja prestó servicios de escribiente en la Ayudantia de Marina, sabe, que en

Declaracions de Ramon Fabregat Gil.

Dies després de les declaracions anteriors, el xófer, de nom Francisco Duch Moya de sobrenom “Ferre”, que va conduir un dels cotxes en els quals anaven els malefactors i l’assassinat, va testificar, aclarant una mica més, els detalls d’aquella nit. En la seva declaració apareixen noms nous, com el de renom Plaga, qui va amenaçar al xòfer per a portar-los a matar al Sr. Ginata, un tal Barrera, l’encartat Elias i l’home de malnom Cap Negre.

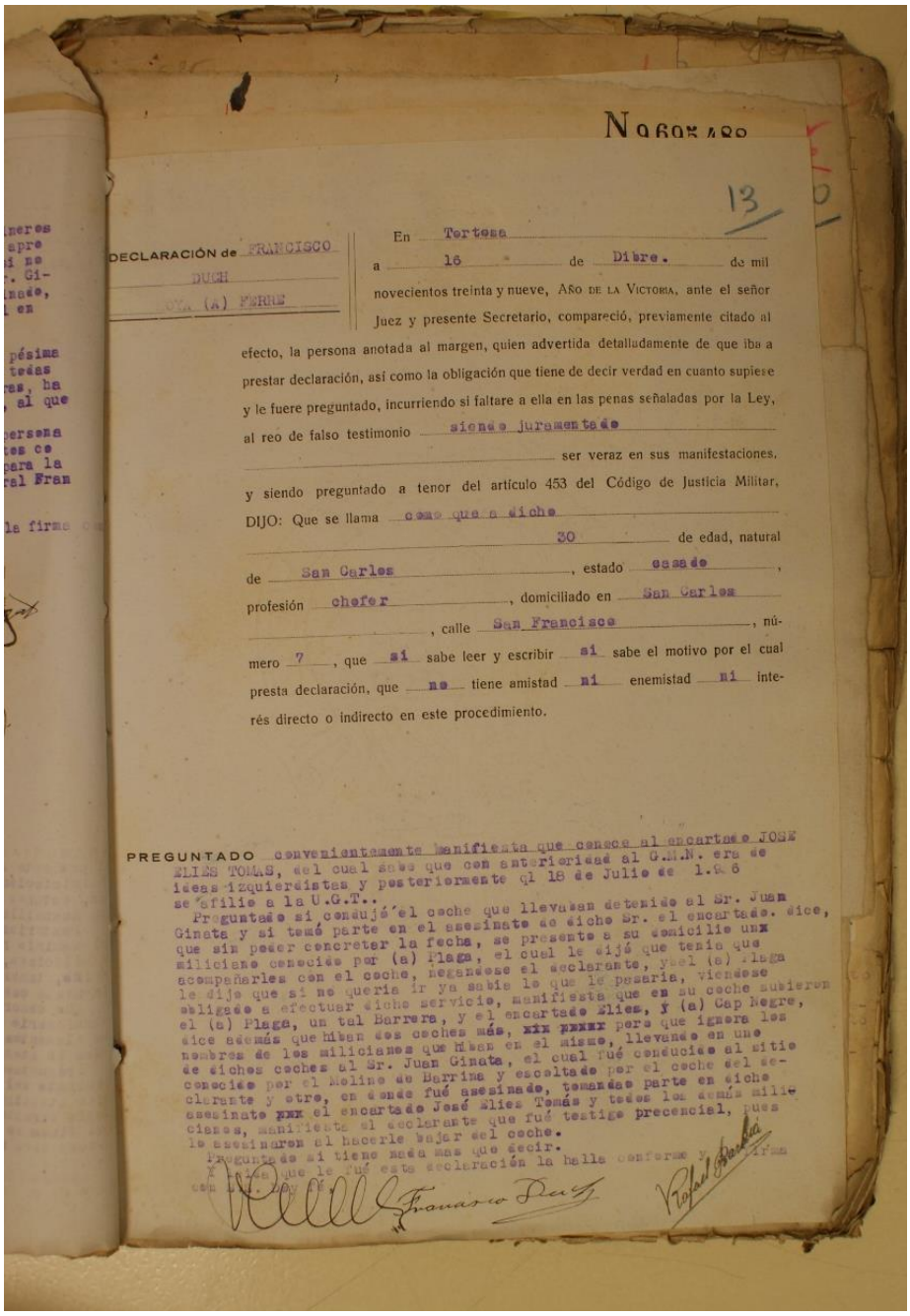

13

DECLARACIÓN de FRANCISCO DUCH MOYA (A) FERRE

En Tortosa a 16 de Dibre. de mil novecientos treinta y nueve, AÑO DE LA VICTORIA, ante el señor Juez y presente Secretario, compareció, previamente citado al efecto, la persona anotada al margen, quien advertida detalladamente de que iba a prestar declaración, así como la obligación que tiene de decir verdad en cuanto supiese y le fuere preguntado, incurriendo si faltare a ella en las penas señaladas por la Ley, al reo de falso testimonio siendo juramentado ser veraz en sus manifestaciones, y siendo preguntado a tenor del artículo 453 del Código de Justicia Militar, DIJO: Que se llama como que a dicho 30 de edad, natural de San Carlos, estado casado, profesión chofer, domiciliado en San Carlos, calle San Francisco, número 7, que sí sabe leer y escribir sí sabe el motivo por el cual presta declaración, que no tiene amistad ni enemistad ni interés directo o indirecto en este procedimiento.

PREGUNTADO conveniantemente manifiesta que conoce al encartado JOSE ELIES TOMAS, del cual sabe que con anterioridad al G.M.N. era de ideas izquierdistas y posteriormente el 18 de Julio de 1.936 se afilio a la U.G.T..
Preguntado si condujó el coche que llevaban detenido al Sr. Juan Ginata y si tomó parte en el asesinato de dicho Sr. el encartado dice, que sin poder concretar la fecha, se presento a su domicilio unx miliciano conocido por (a) Plaga, el cual le dijó que tenia que acompañarles con el coche, negandose el declarante, y el (a) Plaga le dijo que si no queria ir ya sabia lo que le pasaria, viendose obligado a efectuar dicho servicio, manifiesta que en su coche subieron el (a) Plaga, un tal Barrera, y el encartado Elies, y (a) Cap Negre, dice además que iban dos coches más, xix xxxxx pero que ignora los nombres de los milicianos que iban en el mismo, llevando en uno de dichos coches al Sr. Juan Ginata, el cual fué conducido al sitio conocido por el Molino de Barrina y escoltado por el coche del declarante y otro, en donde fué asesinado, tomando parte en dicho asesinato xxx el encartado José Elies Tomás y todos los demás milicianos, manifiesta el declarante que fué testigo precencial, pues le asesinaron al hacerle bajar del coche.
Preguntado si tiene nada mas que decir.
Y dijo que le fué esta declaración la halla conforme y firma con [illegible]

Declaracions del xófer que dónen més detalls de la nit.

Un cop realitzades les testificacions i estudiat el cas des de Tortosa, va enviar-se el principi del Consell de Guerra al següent destí d'Elias. Aquest informe correspon al 6 de març de 1940.

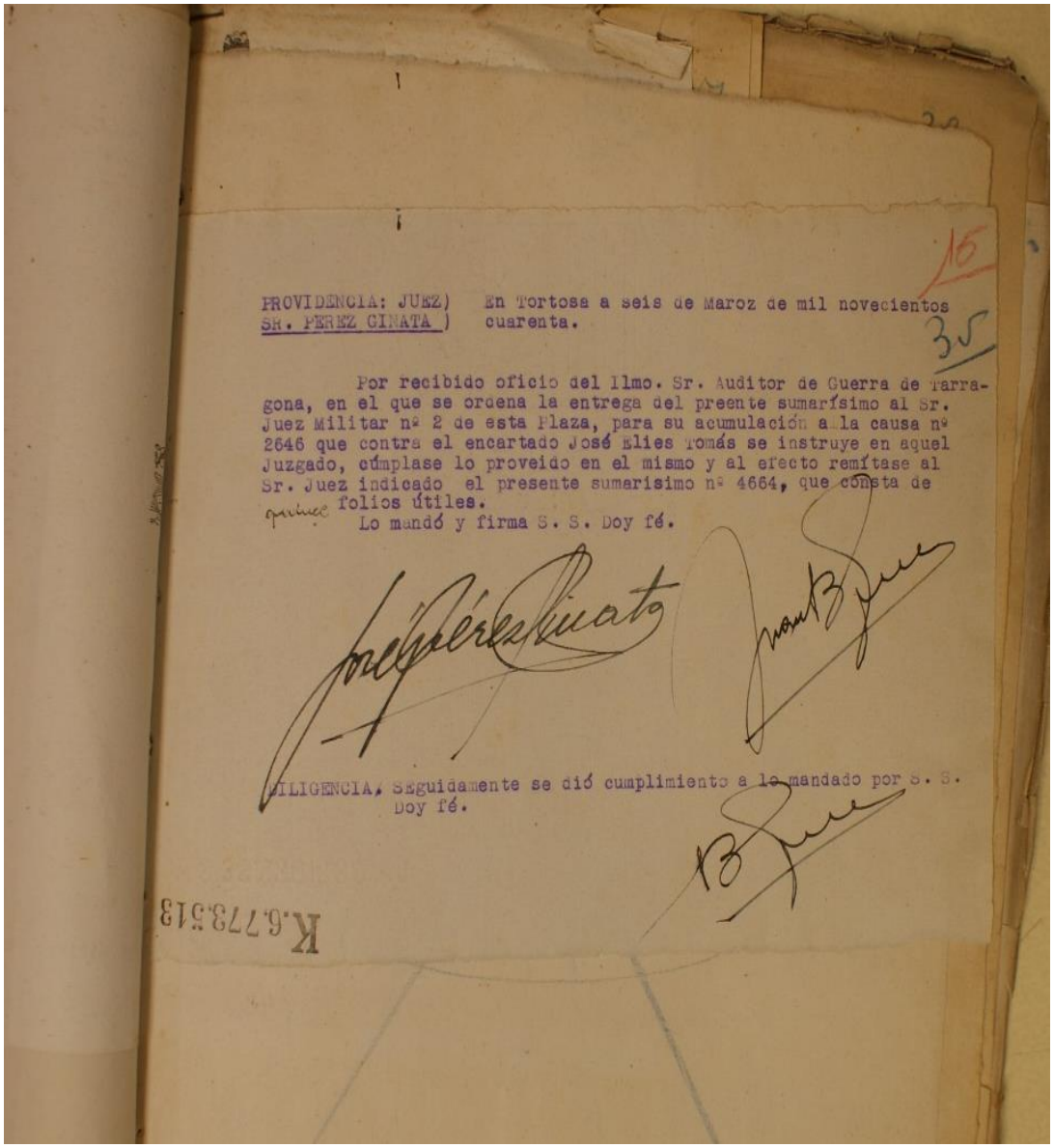

PROVIDENCIA: JUEZ) En Tortosa a seis de Maroz de mil novecientos
SR. PEREZ GINATA) cuarenta.

Por recibido oficio del Ilmo. Sr. Auditor de Guerra de Tarragona, en el que se ordena la entrega del preente sumarísimo al Sr. Juez Militar nº 2 de esta Plaza, para su acumulación a la causa nº 2646 que contra el encartado José Elies Tomás se instruye en aquel Juzgado, cúmplase lo proveido en el mismo y al efecto remítase al Sr. Juez indicado el presente sumarisimo nº 4664, que consta de [illegible] folios útiles.
Lo mandó y firma S. S. Doy fé.

DILIGENCIA, Seguidamente se dió cumplimiento a lo mandado por S. S. Doy fé.

K.6.778.518

Declaracions del jutge Sr. Perez Ginata enviant el document al "Juez nº 2".

El 27 de març de 1940 el “Sr. Juez Instructor del Juzgado Militar nº 2” va ordenar el trasllat d’Elias de la Penal de Valdenoceda al Campo de concentración de Aranda de Duero.

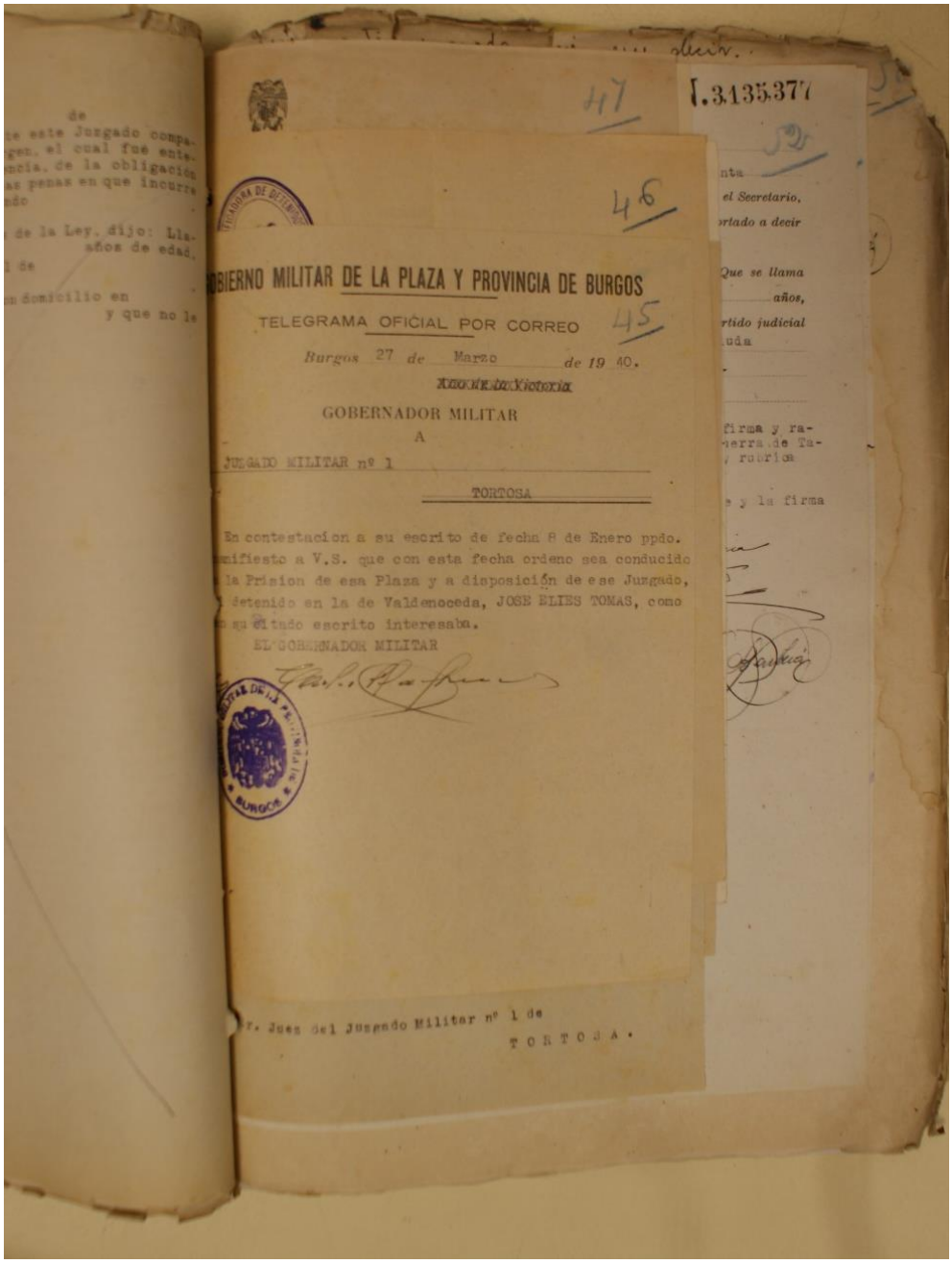

GOBIERNO MILITAR DE LA PLAZA Y PROVINCIA DE BURGOS

TELEGRAMA OFICIAL POR CORREO

Burgos 27 de Marzo de 1940.

GOBERNADOR MILITAR

A

JUZGADO MILITAR nº 1

TORTOSA

En contestacion a su escrito de fecha 8 de Enero ppdo. manifiesto a V.S. que con esta fecha ordeno sea conducido a la Prision de esa Plaza y a disposición de ese Juzgado, el detenido en la de Valdenoceda, JOSE ELIES TOMAS, como en su citado escrito interesaba.

EL GOBERNADOR MILITAR

Sr. Juez del Juzgado Militar nº 1 de

TORTOSA.

El jutge instructor núm. 2 ordena el trasllat d’Elias cap al Campo de concentración de Aranda de Duero.

El dia 30 de març de 1940, només tres dies després de les ordres enviades pel jutge núm. 2, Elias va ser traslladat a Aranda de Duero.

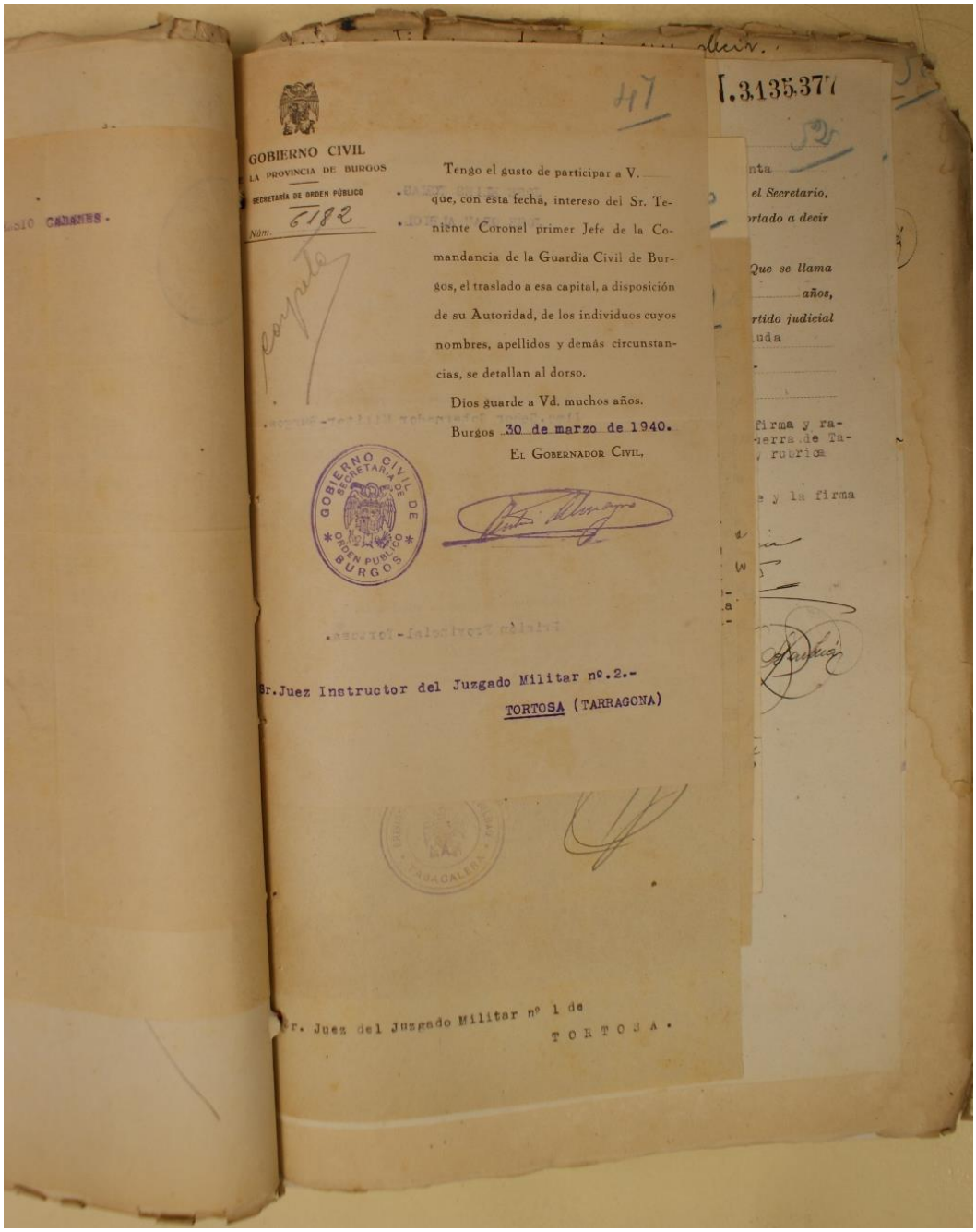

GOBIERNO CIVIL
LA PROVINCIA DE BURGOS
SECRETARÍA DE ORDEN PÚBLICO
Núm. 6182

Tengo el gusto de participar a V. que, con esta fecha, intereso del Sr. Teniente Coronel primer Jefe de la Comandancia de la Guardia Civil de Burgos, el traslado a esa capital, a disposición de su Autoridad, de los individuos cuyos nombres, apellidos y demás circunstancias, se detallan al dorso.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Burgos 30 de marzo de 1940.

El Gobernador Civil,

GOBIERNO CIVIL DE BURGOS SECRETARÍA DE ORDEN PÚBLICO

Sr. Juez Instructor del Juzgado Militar nº.2.-
TORTOSA (TARRAGONA)

Sr. Juez del Juzgado Militar nº 1 de
TORTOSA.

Carta que corrobora el trasllat d'Elias a Aranda de Duero.

5.2.3. El camp de concentració d'Aranda de Duero

Era un camp* de "reclasificació" on els presos republicans esperaven les seves condemnes. Per això es diu que era un camp de rotació, perquè un cop se sabia la condemna, els presos eren enviats a un altre lloc per a ser jutjats.

La seva capacitat màxima era de 2000 persones però va arribar a albergar, l'agost de 1938, fins a 3551 presos. A causa d'aquesta sobrepoblació i la insalubritat del lloc molts dels presos van desenvolupar enfermetats, fins i tot n'hi va haver alguns que van perdre la vida.

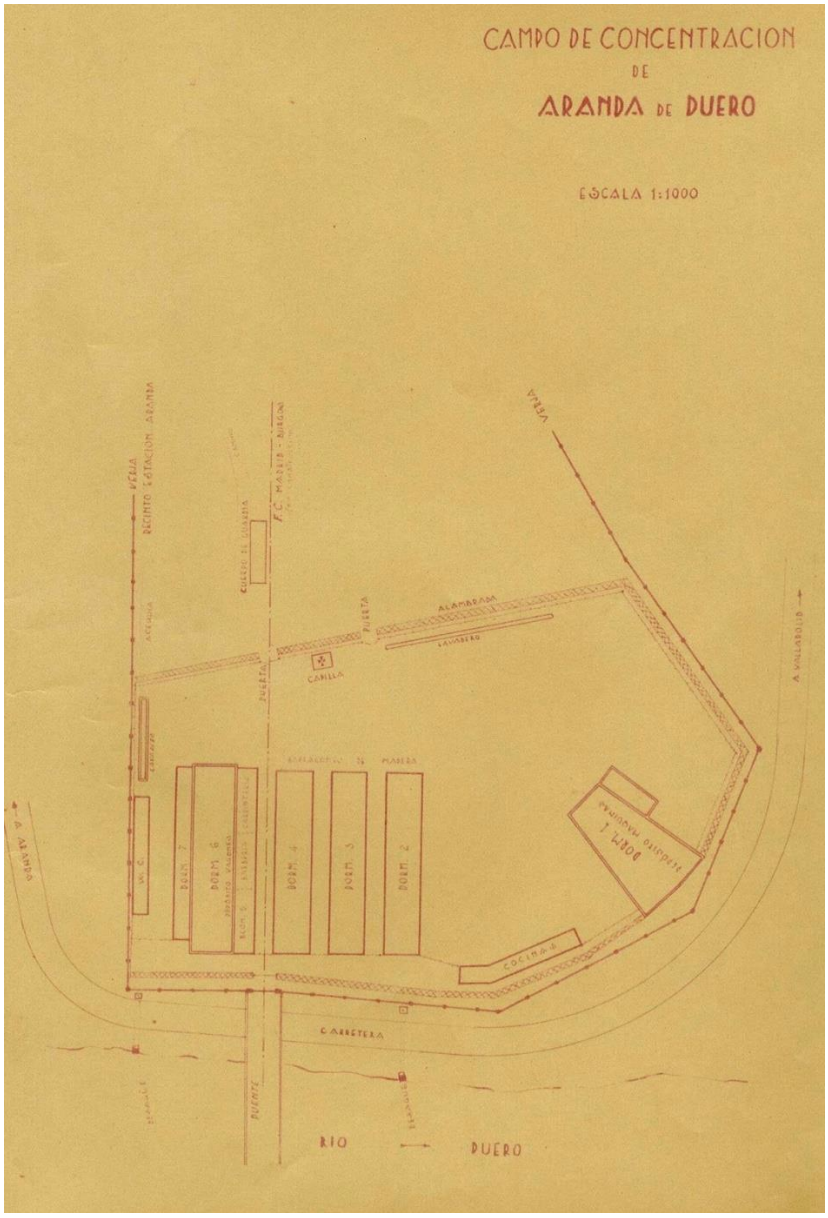

Plànol del Camp de Concentració. Tot el terreny envoltat d'una alambrada al costat d'una carretera i un fàcil accès al riu Duero. Font: internet

**Font: https://lasmerindadesenlamemoria.wordpress.com/2012/02/22/campo-de-concentracion-de-aranda-de-duero/*

A la següent pàgina s'especifiquen dades més personals com l'edat (32 anys), l'estat civil (casat), la professió (pescador), entre d'altres.

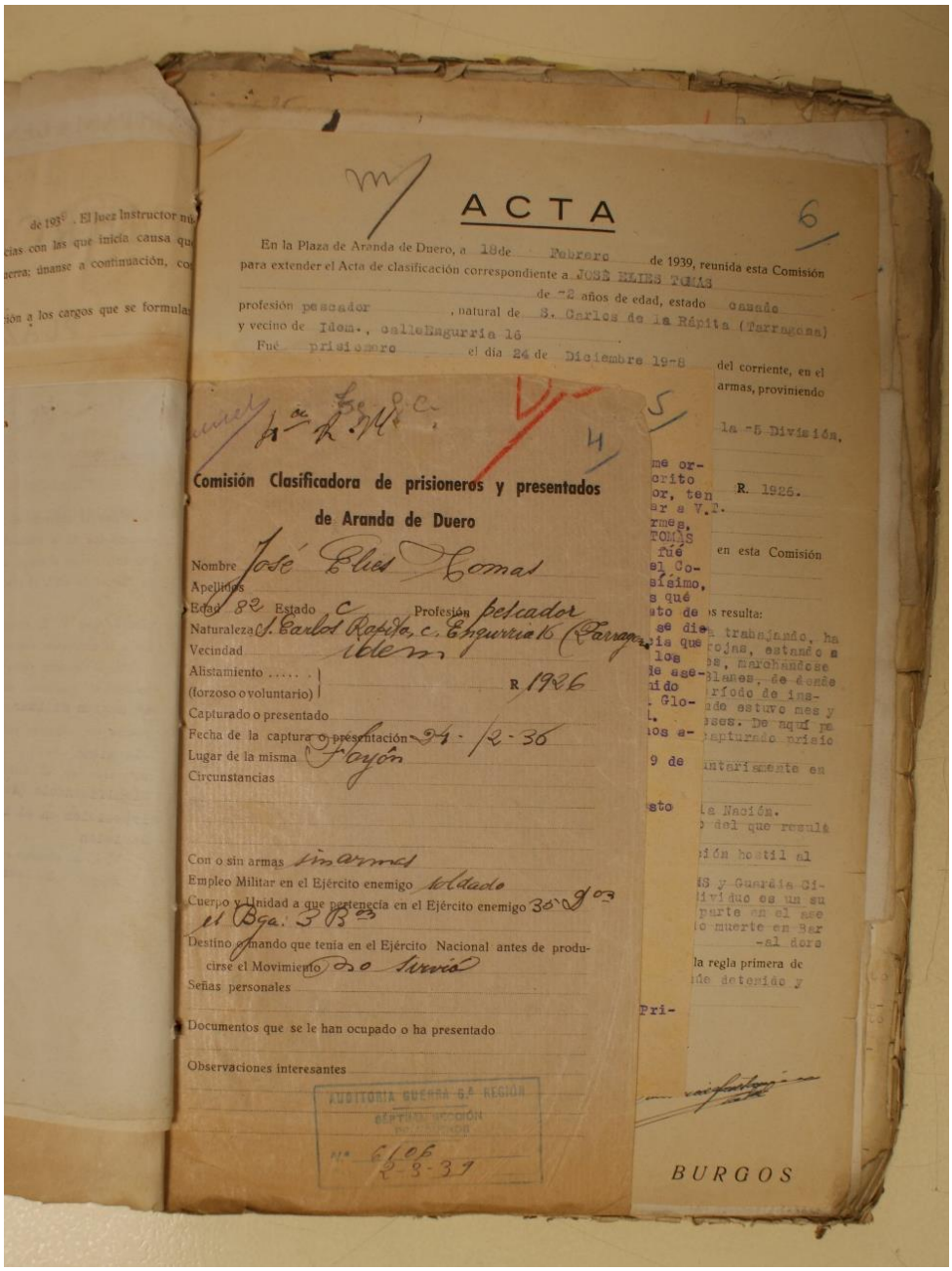

ACTA

En la Plaza de Aranda de Duero, a 18 de Febrero de 1939, reunida esta Comisión para extender el Acta de clasificación correspondiente a JOSÉ ELIES TOMÁS de 32 años de edad, estado casado profesión pescador, natural de S. Carlos de la Rápita (Tarragona) y vecino de Idem., calle Ugurria 16 Fué prisionero el día 24 de Diciembre 19-8 del corriente, en el armas, proviniendo la -5 División.

Comisión Clasificadora de prisioneros y presentados de Aranda de Duero

Nombre José Elies Tomas
Apellidos
Edad 32 Estado C Profesión pescador
Naturaleza S. Carlos Rapita, c. Ugurria 16 (Tarragona)
Vecindad Idem
Alistamiento ..... (forzoso o voluntario) R 1926
Capturado o presentado
Fecha de la captura o presentación 24-12-36
Lugar de la misma Fayón
Circunstancias

Con o sin armas sin armas
Empleo Militar en el Ejército enemigo Soldado
Cuerpo y Unidad a que pertenecía en el Ejército enemigo 30-2-03 11 Bga. 5 Bón
Destino o mando que tenía en el Ejército Nacional antes de producirse el Movimiento Sin Servicio
Señas personales

Documentos que se le han ocupado o ha presentado

Observaciones interesantes

AUDITORIA GUERRA 6ª REGION
SECCION
Nº 6606
2-3-37

BURGOS

Pàgina on s'introdueixen dades més personals com a informació per a la presó.

Com bé va passar a Valdenoceda, els superiors de la presó van demanar informació sobre Elias al “Comandante del Puesto”. Com en totes les acusacions, aquestes corresponen al 9 de febrer de 1939, destaquen les afirmacions com: “conducta malísima”, “comunista”, “tomó parte en el asesinato de D. Juan Ginata”, entre d’altres. Referent a aquesta última acusació, va arribar una carta del grup que componia l’assassinat exculpant a l’encartat i dient que ell no havia sigut l’assassí, però aquesta carta no va ser tinguda en compte i actualment està perduda.

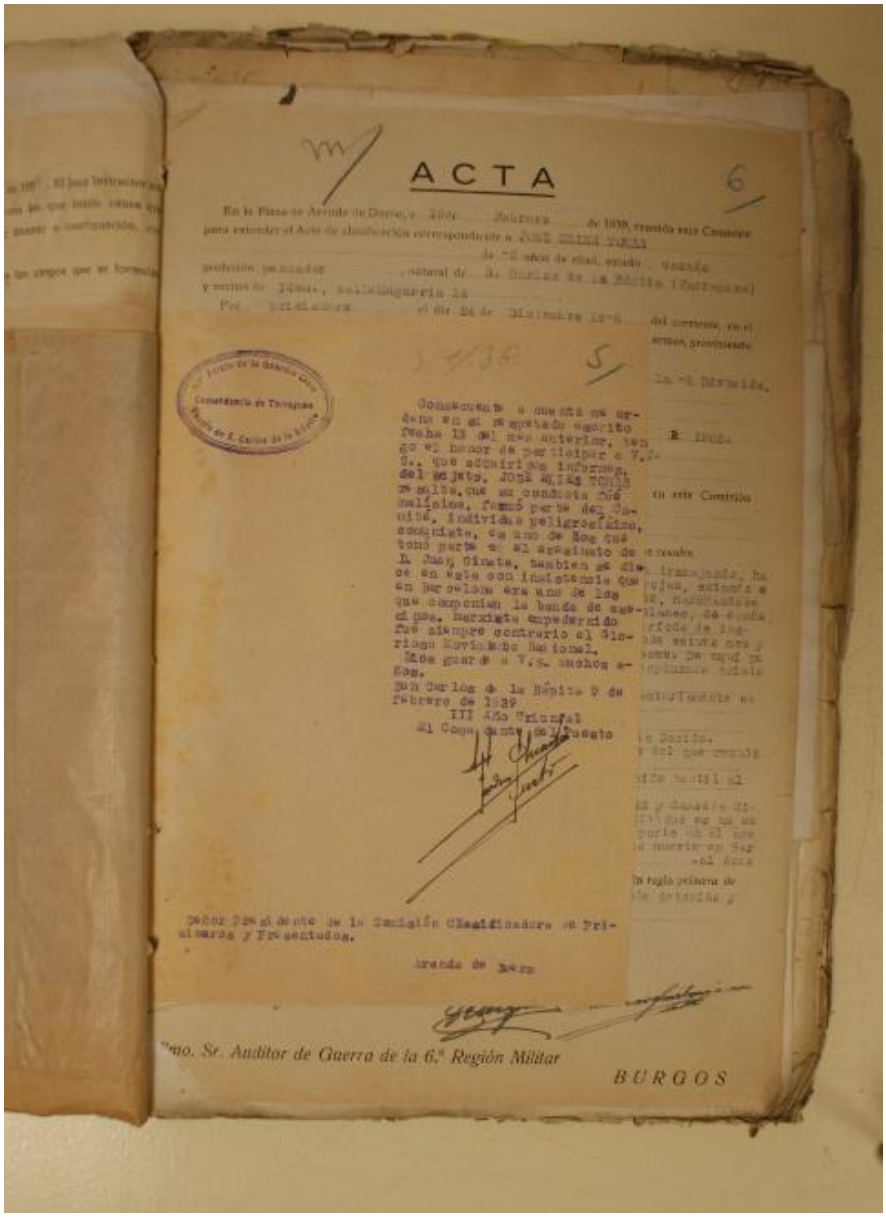

ACTA

Consecuente a cuenta me ordena en su respetado escrito fecha 13 del mes anterior, tengo el honor de participar a V.S. que adquirimos informes del sujeto, JOSE ELIAS TORRES resulta, que su conducta fué malísima, formó parte del Comité, individuo peligrosísimo, comunista, es uno de los que tomó parte en el asesinato de D. Juan Ginata, tambien se dice en esta con insistencia que en Barcelona era uno de los que componian la banda de asesinos. Marxista empedernido fué siempre contrario al Glorioso Movimiento Nacional.

Dios guarde a V.S. muchos años.

San Carlos de la Rápita 9 de febrero de 1939

III Año Triunfal

El Comandante del Puesto

Señor Presidente de la Comisión Clasificadora de Prisioneros y Presentados.

Aranda de Duero

Ilmo. Sr. Auditor de Guerra de la 6.ª Región Militar

BURGOS

Acusacions que fa “El Comandante del Puesto” en contra d’Elias.

Aquí trobem les primeres declaracions de José Elias Tomàs. Si bé no corresponen a l'etapa en que estava empresonat a la presó d'Aranda de Duero, va testificar a la plaça de la mateixa localitat. Daten de 18 de febrer de 1939. A partir d'aquestes declaracions podem elaborar la trajectòria de Juan Elias en més detall.

A mode de síntesi, el 2 d'Agost de 1936 va entrar voluntari a les "milicias rojas" i va desembarcar a Palma de Mallorca on s'hi va estar durant 1 mes. Després va estar durant un període de temps indefinit per Falset i Vilaseca. A continuació declara que després d'aquesta estada va formar part de la Brigada passant al front de l'Ebre on va estar un mes i mig. Finalment el 24 de desembre de 1936 va ser capturat per les tropes nacionals a Fayón.

No se sap exactament on va estar durant els tres anys que passen entre el 1936 i el 1939 quan comença el seu judici. Segons testimonis familiars, va fer visites esporàdiques al poble i anava voltant diverses localitats de Catalunya fins que el 1939 van detindre'l i va començar el seu judici.

En conclusió, l'acusen de que "se alistó voluntariamente en filas enemigas", d'afiliar-se als sindicats d'esquerres, "conducta malísima" al poble, formar part del Comité, l'assassinat de D. Juan Ginata i d'assassinar a una mare i els seus dos fills a Barcelona. Aquesta última acusació sense proves.

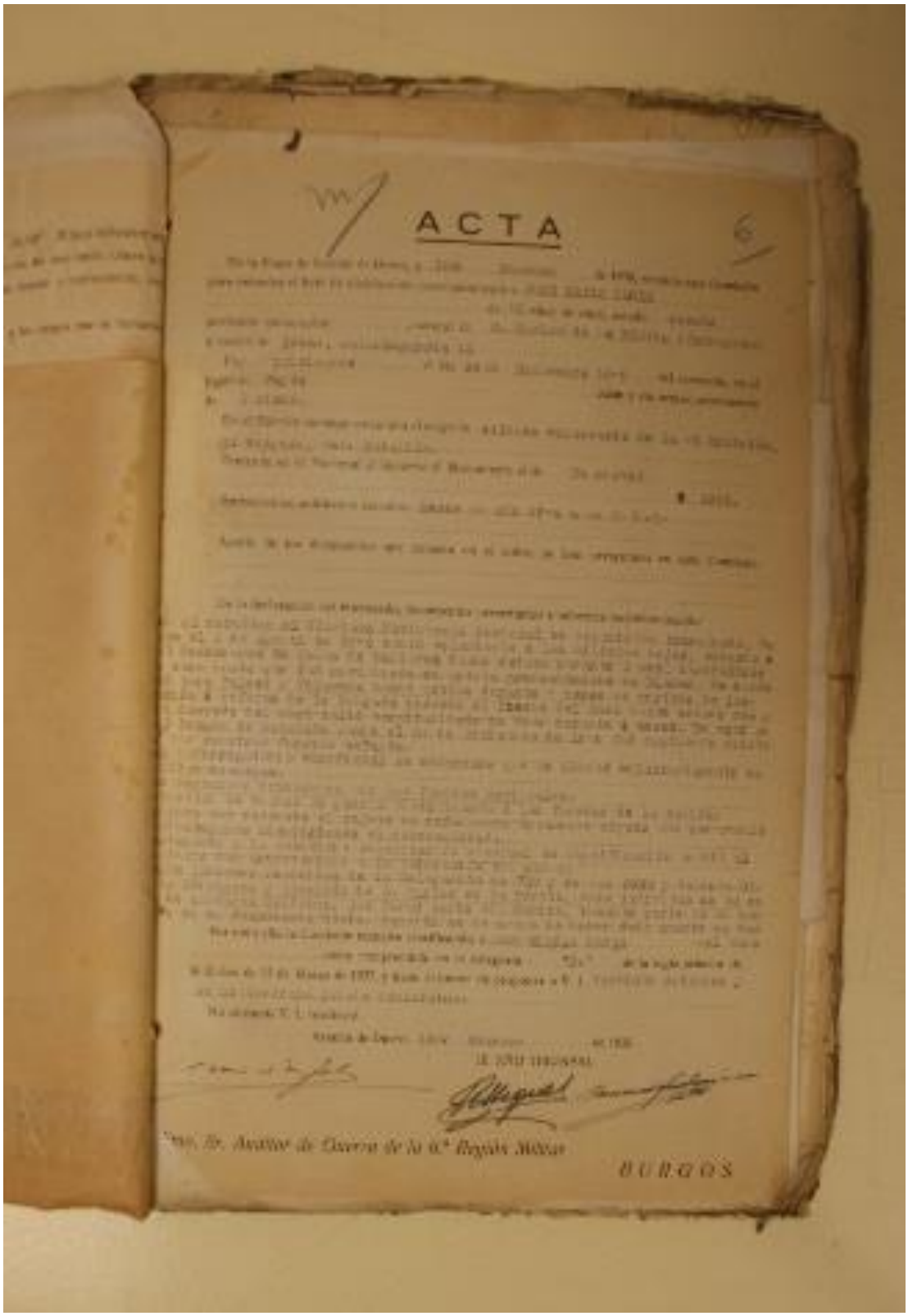

Primeres declaracions de l'acusat a la plaça d'Aranda de Duero el 18 de febrer de 1939.

5.2.4. La Presó de Pilats a Tarragona.

La Torre del Pretori* de Tarragona formava part del Fòrum provincial romà construït el segle I d.C. durant l'època de l'emperador Vespasià.

Posteriorment, el 22 de juliol de 1936 com a conseqüència del sollevament militar contra el govern legítim de la República, militants anarquistes de la ciutat, esperonats per milicians armats vinguts de Barcelona, obriran les portes de la presó i alliberaran tots els reclusos sense distincions, tant polítics com comuns.

Les cel·les de la presó de Pilats tenien capacitat per a acollir una població reclusa d'entre 70 i 100 interns.

Durant la guerra civil van passar per la presó de Pilats més de 550 persones, amb un moviment d'interns que anirà des del mínim del dia 15 d'octubre de 1936, amb 11 reclusos, fins al màxim del dia 26 de juny de 1938, amb 489 empresonats, molt per sobre de la seva capacitat.

Des de 1939 fins a 1945, més de 650 condemnats a pena de mort van sortir de la presó de Pilats per a ser afusellats en el turó de l'Oliva.

Finlament, la presó va deixar d'estar en funcionament l'any 1953, quan va obrir-se la nova presó provincial de l'Avinguda República Argentina.

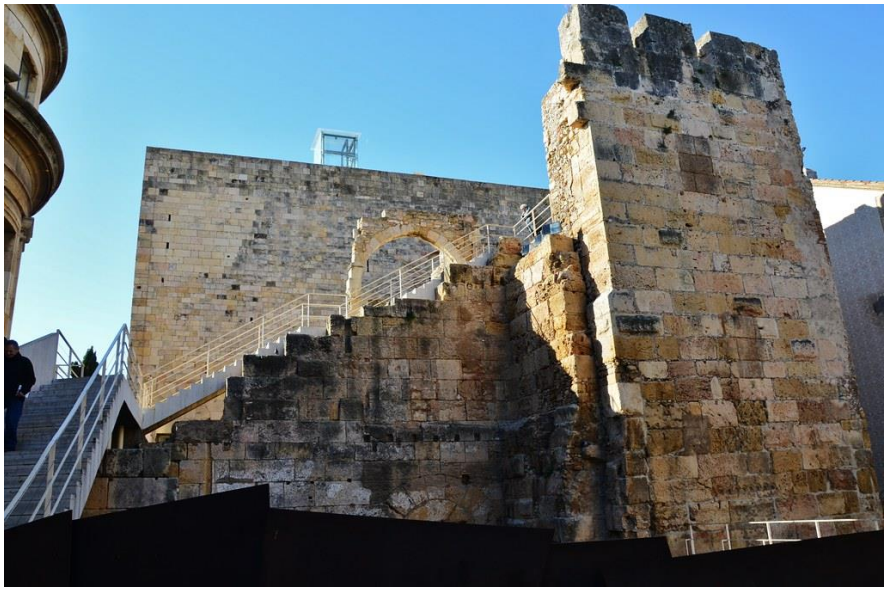

Torre del Pretori.

**Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona*

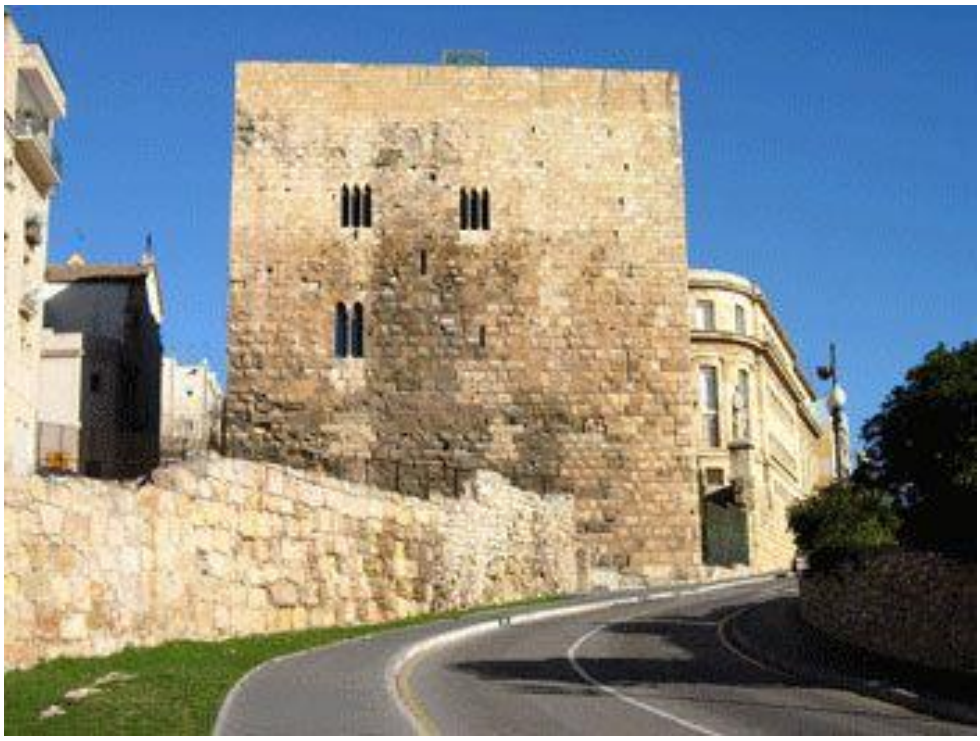

Presó de Pilats actualment.

Placa commemorativa als afusellats a la Oliva. Cada punt és cada una de les persones afusellades.

L'etapa a la presó de Pilats va ser la última del viatge que va tenir Elias abans de ser afusellat.

La data del trasllat a Tarragona és incerta, però per les cartes que va enviar a la família des de la presó s'intueix que va ser a l'estiu, ja sigui finals de juny o principis de juliol. Com a curiositat, degut a l'analfabetisme de la població, les cartes que s'escribien per un mateix escriptor, veí de ..... de nom .....

Abans d'arribar a Tarragona va estar poc temps en presó preventiva a Reus i va enviar algunes cartes als seus pares, aquí la primera de totes. Tot i l'analfabetisme va aprendre a escriure.

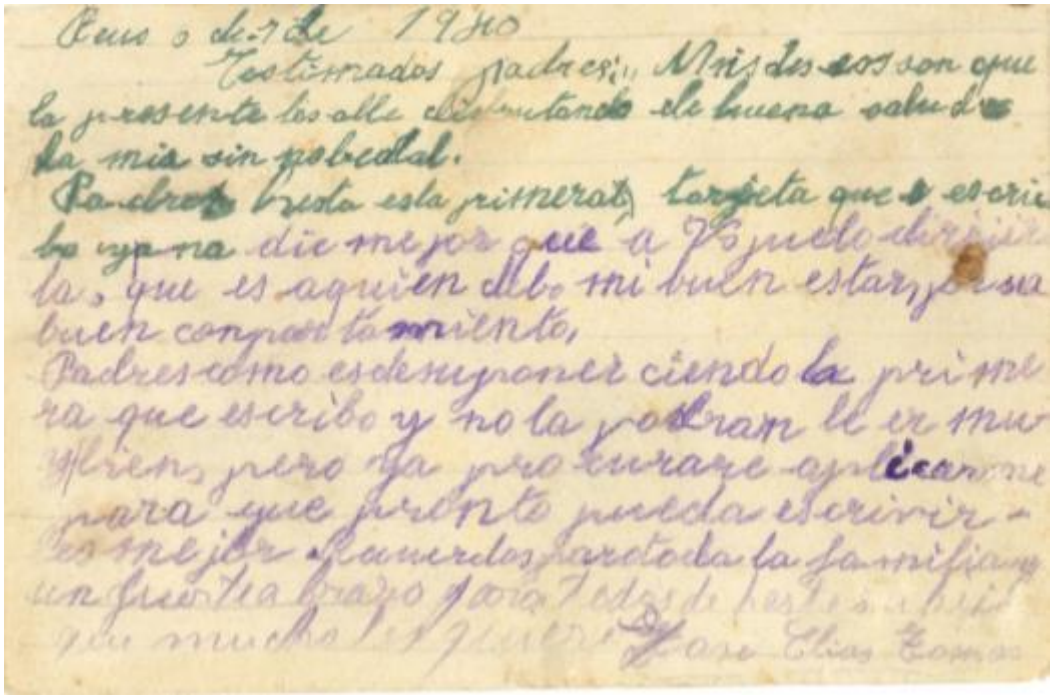

Data no reconeixible.

Estimados padres: Mis deseos son que la presente les alle disfrutando de buena salud. La mia sin nobedad (novedad).

Padres esta primera tarjeta que escribo y a nadie mejor que a Us puedo dirijirla, que es a quien debo mi buen estar por su buen comportamiento.

Padres como es de suponer cuando la primera que escribo y no la podran leer muy bien pero ya procurare aplicarme para que pronto pueda escribirles mejor. Recuerdos para toda la familia y un fuerte abrazo para todos, este su hijo que muchos les quiere.

Gràcies a diversos testimonis se sap que la seva mare, tot i rebre comentaris en contra, l'anava a veure a la presó i li portava menjar i diners.

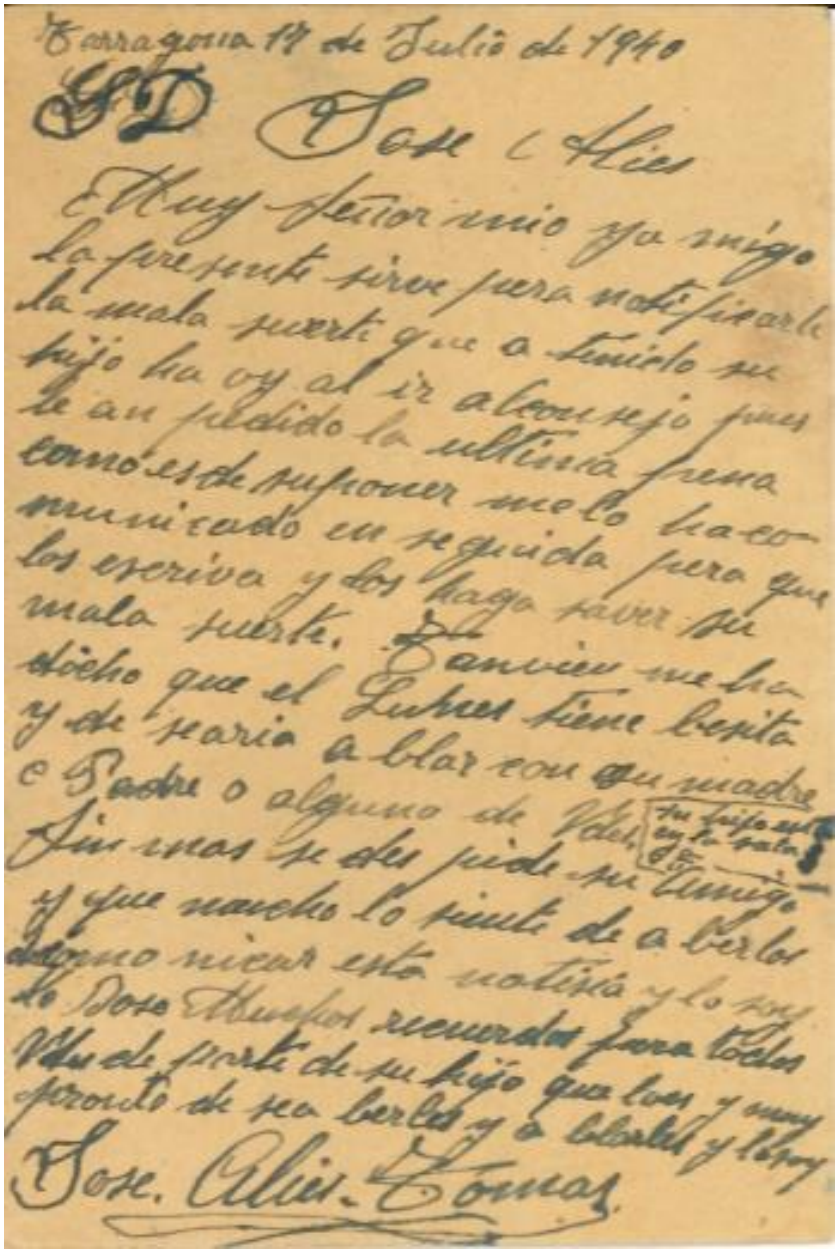

Una de les cartes que enviava a la seva família des de Tarragona informant del seu estat de salut i relacionats. Data del 17 de juliol de 1940.

5.3. L'acusació definitiva: l'assassinat de Juan Ginata.

El 4 de març de 1940 Franciso Duch Molla va anar a declarar en contra d'Elias. Les seves declaracions van ser un relat, quasi bé perfecte, de la nit de l'assassinat de Juan Ginata.

Tal i com fica a les declaracions "Sobre las dos de la madrugada del dia doce de Agosto de mil novecientos treinta y seis [...] le llamó el vecino de ésta localidad Jose Forcadell (a) Plaga, con el fin de conducir un coche [...] a lo que se negó, diciendole Plaga que si se negaba ya sabía lo que le tocaba y al ver esta actitud se prestó a guiar el automóvil, marchando [...] al ayuntamiento. Se hizo cargo del coche y al momento montaron en él Plaga, Cap Negre, Jose Elias (a) Amoros y un tal Barrera, los que inmediatamente marcharon con dicho vehículo por la carretera de Vinaroz a Venta Nueva y al llegar al kilometro treinta y dos de la misma [...] le ordenaron que parara, bajando los ocupantes del coche y acontinuación llegaron al citado lugar dos automóviles más. Viendo entonces que uno de éstos conducían a Don Juan Ginata Costa y al bajar del auto éste [...] le hicieron una descarga cerrada los hombres que le conducian cayendo al suelo y una vez en él, los asesinos Plaga, Barrera y Amoros dispararon sus pistolas dándole el tiro de gracia [...]. Regresaron los individuos ultimamente citados al pueblo de San Carlos [...] y los otros dos coches con ocupantes marcharon a Amposta donde tenían la residencia."

Aquestes acusacions van impactar la família, quan la mateixa nit el mateix Elias va arribar a casa amb les sabates plenes de sang però tant la família com la carta escrita pels acusats de la població d'Amposta van negar que fos Elias qui matés al Sr. Ginata.

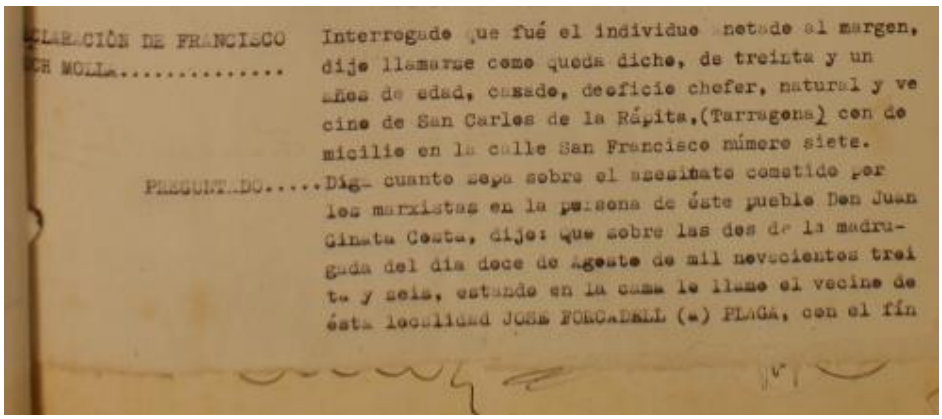

DECLARACIÓN DE FRANCISCO DUCH MOLLA.....

PREGUNTADO.....Dig- cuanto sepa sobre el asesinato cometido por los marxistas en la persona de éste pueblo Don Juan Ginata Costa, dijo: que sobre las dos de la madrugada del dia doce de Agosto de mil novecientos treinta y seis, estando en la casa le llame el vecino de ésta localidad JOSE FORCADELL (a) PLAGA, con el fin

Interrogado que fué el individuo notado al margen, dijo llamarse como queda dicho, de treinta y un años de edad, casado, de oficio chofer, natural y vecino de San Carlos de la Rápita,(Tarragona) con domicilio en la calle San Francisco número siete.

Principi de l'acusació del xòfer.

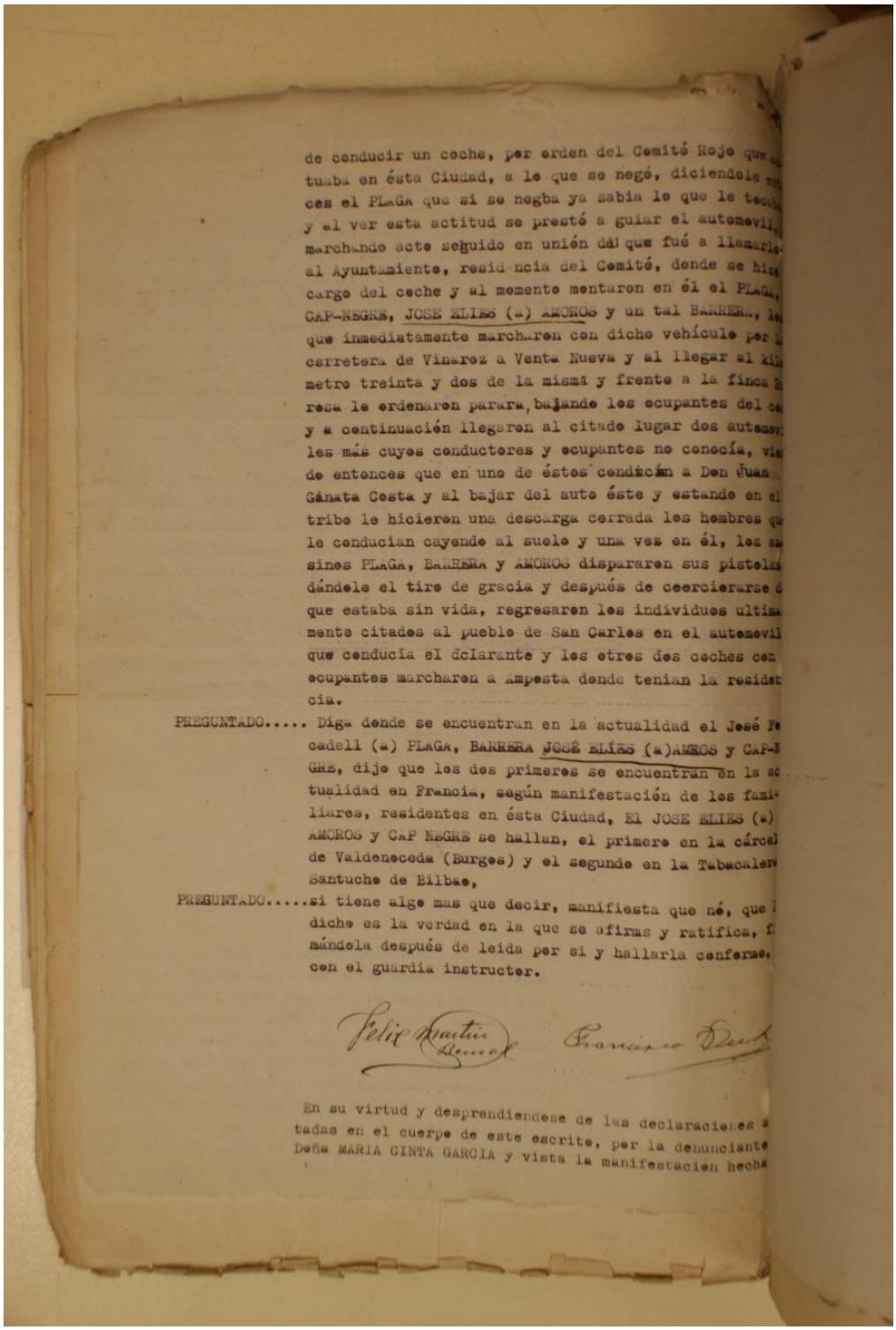

de conducir un coche, por orden del Comité Rojo que
tuaba en ésta Ciudad, a lo que se negó, diciendole
ces el PLAGA que si se negba ya sabia lo que le toca
y al ver esta actitud se prestó a guiar el automovil,
marchando acto seguido en unión del que fué a llamarle
al Ayuntamiento, residencia del Comité, donde se hizo
cargo del coche y al momento montaron en él el PLAGA,
CAP-NEGRE, JOSE ELIES (a) AMOROS y un tal BARRERA, los
que inmediatamente marcharon con dicho vehículo por la
carretera de Vinaroz a Venta Nueva y al llegar al kilo
metro treinta y dos de la misma y frente a la finca R
rosa le ordenaron parara, bajando los ocupantes del co
y a continuación llegaron al citado lugar dos automovi
les más cuyos conductores y ocupantes no conocía, vien
do entonces que en uno de éstos conducían a Don Juan
Gánata Costa y al bajar del auto éste y estando en el
tribo le hicieron una descarga cerrada los hombres que
le conducian cayendo al suelo y una vez en él, los as
sinos PLAGA, BARRERA y AMOROS dispararon sus pistolas
dándole el tiro de gracia y después de coercierarse d
que estaba sin vida, regresaron los individuos ultima
mente citados al pueblo de San Carlos en el automovil
que conducía el dclarante y los otros dos coches con
ocupantes marcharon a Amposta donde tenian la residen
cia.

PREGUNTADO..... Diga donde se encuentran en la actualidad el José Fe
cadell (a) PLAGA, BARRERA JOSÉ ELÍES (a)AMROS y CAP-N
GRE, dijo que los dos primeros se encuentran en la ac
tualidad en Francia, según manifestación de los fami-
liares, residentes en ésta Ciudad, El JOSE ELIES (a)
AMOROS y CAP NEGRE se hallan, el primero en la cárcel
de Valdenoceda (Burgos) y el segundo en la Tabacalera
Santucho de Bilbao,

PREGUNTADO.....si tiene algo mas que decir, manifiesta que nó, que l
dicho es la verdad en la que se afirma y ratifica, f
mándola después de leida por si y hallarla conforme,
con el guardia instructor.

Felix Martin Bernal Francisco Duch

En su virtud y desprendiendose de las declaraciones a
tadas en el cuerpo de este escrito, por la denunciante
Doña MARIA CINTA GARCIA y vista la manifestacion hecha

Acusació completa del xòfer on explica detalladament com va ser la nit de l'assassinat.

La sentència de José Elias Tomàs, juntament amb la de Jose Asensio Cabanes, va ser dictada el 5 de setembre de 1940. La condemna era la pena de mort el dia següent - 6 de setembre de 1940 a les 6:00h de la matinada- a la Oliva.

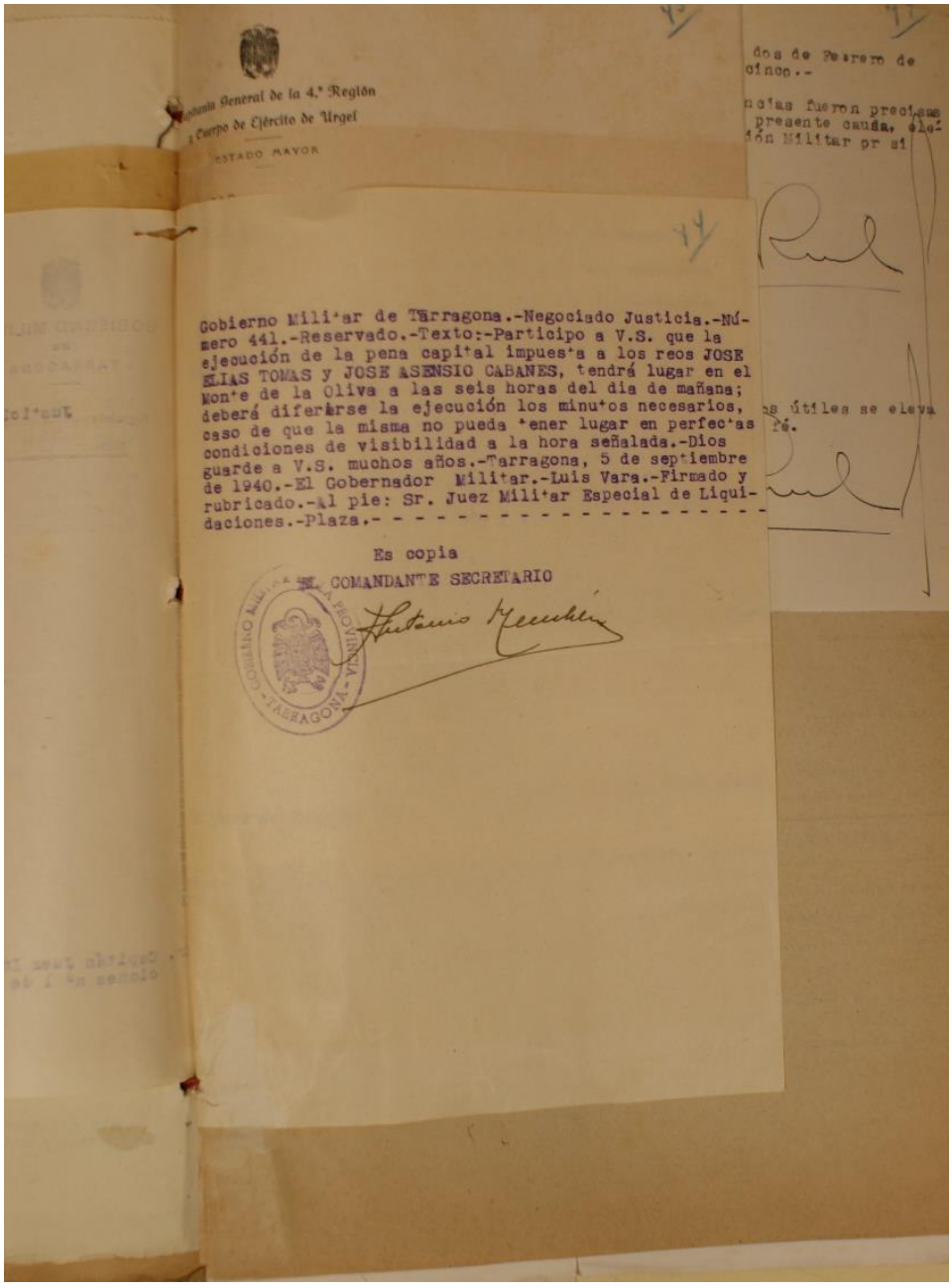

Gobierno Militar de Tarragona.-Negociado Justicia.-Número 441.-Reservado.-Texto:-Participo a V.S. que la ejecución de la pena capital impuesta a los reos JOSE ELIAS TOMAS y JOSE ASENSIO CABANES, tendrá lugar en el Monte de la Oliva a las seis horas del dia de mañana; deberá diferirse la ejecución los minutos necesarios, caso de que la misma no pueda tener lugar en perfectas condiciones de visibilidad a la hora señalada.-Dios guarde a V.S. muchos años.-Tarragona, 5 de septiembre de 1940.-El Gobernador Militar.-Luis Vara.-Firmado y rubricado.-Al pie: Sr. Juez Militar Especial de Liquidaciones.-Plaza.-

Es copia

EL COMANDANTE SECRETARIO

Fitxa que reflexa la condemna a pena de mort imposada a Elias i Asensio Cabanes, tots dos veïns de la Ràpita.

Un cop Elias va ser avisat de la seva condemna va escriure una carta de despedida adreçada als seus pares on explicava que aquell mateix dia moria.

Segueix explicant que no vol que els seus pares es lamentin de la seva mort sinó que continuïn la seva vida i que cuiden dels fills del mateix Elias aconsellant-los el bon camí.

Continua dient adeu a les seves tres germanes, al seu cunyat així com també a la seva neboda Maria Cinta.

Finalment, s'adreça als seus padrins Carmen i Paco (nom no ben definit).

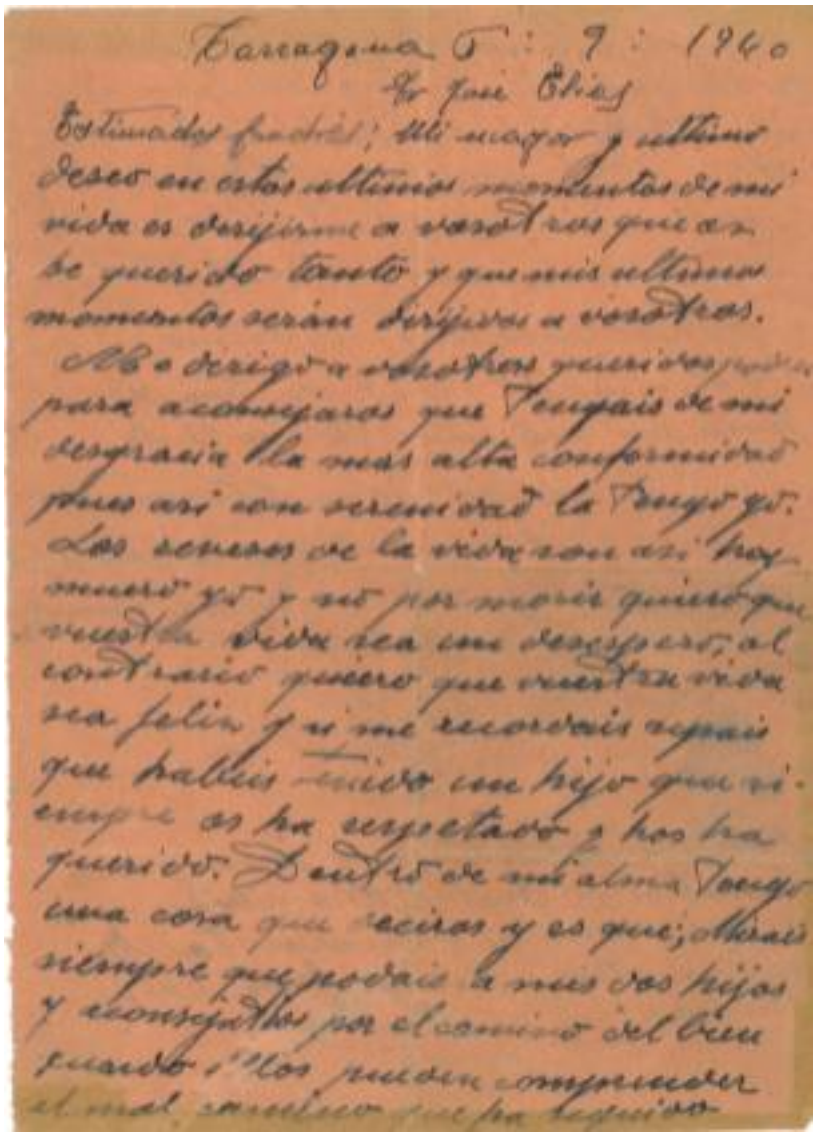

Primera part de la carta de despedida.

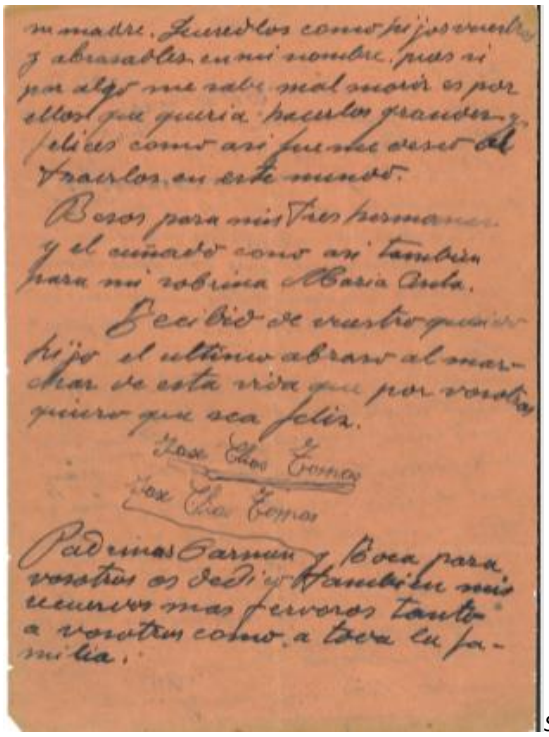
Segona part de la carta de despedida.

Com a carta tan especial i important, la transcripció està a continuació:

Estimados padres: mi mayor y último deseo en estos últimos momentos de mi vida es dirigirme a vosotros que os he querido tanto y que mis últimos momentos serán dirigidos a vosotros.

Me dirijo a vosotros queridos padres para aconsejaros que tengáis de mi desgracia la más alta conformidad pues así con serenidad la tengo yo.

Los reveses de la vida son así, hoy muero yo y no por morir quiero que vuestra vida sea un desespero, al contrario, quiero que vuestra vida sea feliz y si me recordáis sepáis que habéis tenido un hijo que siempre os ha respetado y os ha querido. Dentro de mi alma tengo una cosa que deciros y es que: Miráis siempre que podáis a mis dos hijas y aconsejarlas por el camino del bien cuando ellas puedan comprender el mal camino que ha seguido su padre. Queredlos como hijos vuestros y abrazadles en mi nombre. Pues si por algo me sabe mal morir es por ellas que quería hacerlas grandes y felices como así fue mi deseo al traerlas en este mundo.

Besos para mis tres hermanas y el cuñado como así también para mi sobrina Maria Cinta.

Recibid de vustro querido hijo el último abrazo al marchar de esta vida que por vosotros quiero que sea feliz.

José Elias Tomàs

Padrinos Carmen y Paco para vosotros os dedico también mis recuerdos más fervoros tanto a vosotros como a toda mi família.

5.4. A MODE DE SÍNTESI.

A continuació he elaborat tres mapes per a sintetitzar d'una manera visual i entenedora la trajectòria de José Elias abans i després de ser arrestat.

5.4.1. TRAJECTÒRIA DE JOSÉ ELIAS ABANS DE SER ARRESTAT

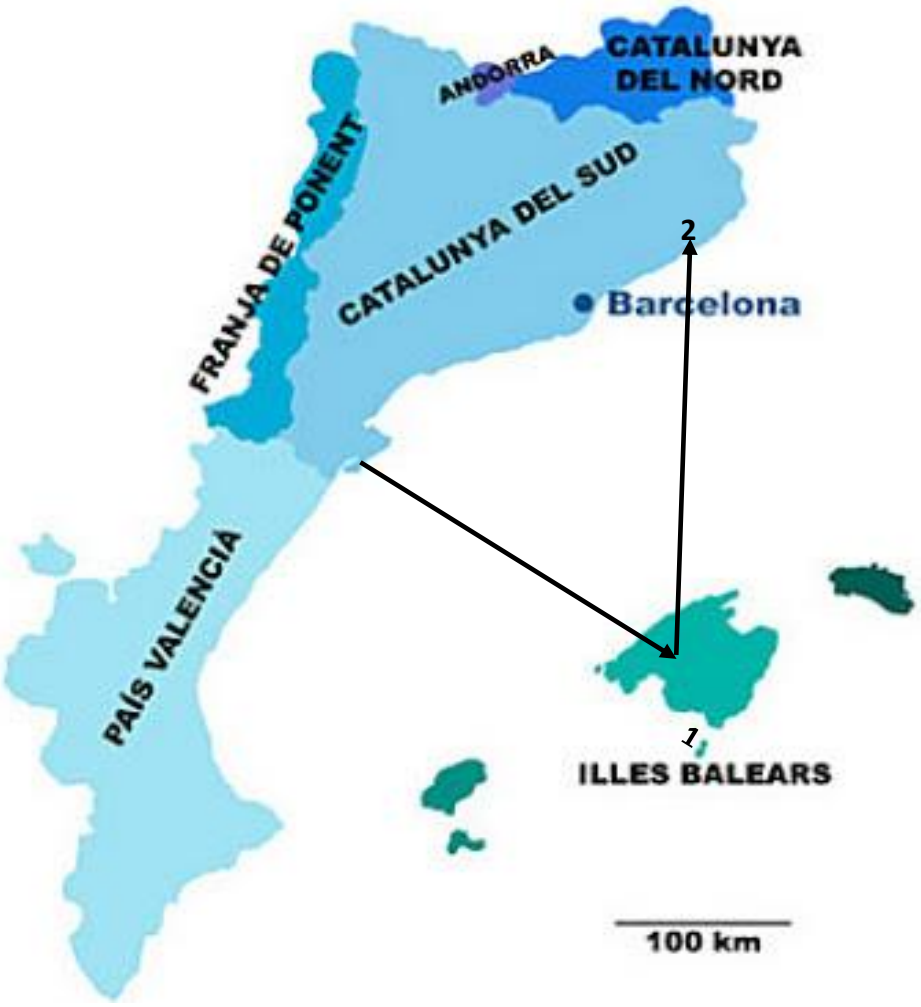

1- Estància a Mallorca (1 mes)

2- Tornada a Blanes (temps indeterminat)

En aquest mapa es reflexa el viatge que va fer Elias cap a Mallorca durant un mes amb l'exèrcit (viatge relatat anteriorment) i la seva tornada a Catalunya, concretament a Blanes.

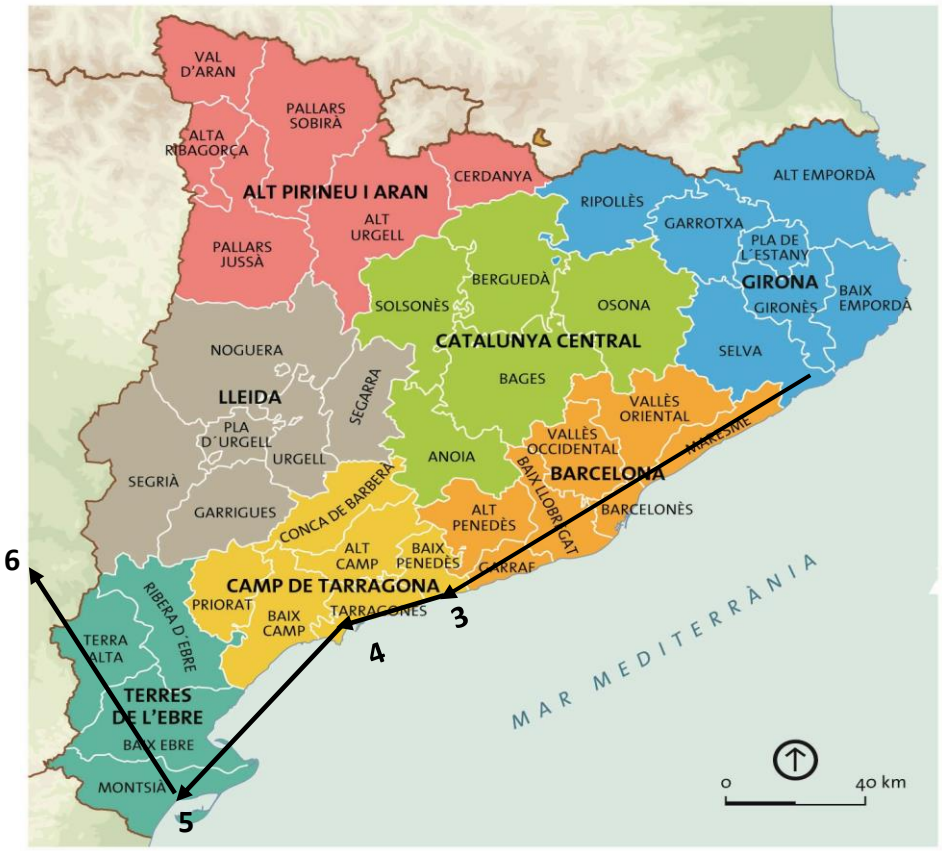

3- Arribada a Falset (temps indeterminat)

4- Estància a Vila-Seca (temps indeterminat)

5- Arribada a les TTEE i travessa de l'Ebre (temps indeterminat)

6- Destí final, Fayón, on va ser arrestat.

En aquest mapa veiem la ruta que va seguir Elias quan va arribar a Catalunya. Va recórrer diverses localitats, començant per Blanes (mapa anterior) acabant a Fayón, on va ser arrestat després de creuar l'Ebre el 1938.

5.4.2. TRAJECTÒRIA DE JOSÉ ELIAS PER LES PRESONS

1- Presó de Sant Carles de la Ràpita i Vinaròs (1939)

2- Presó de Valdenoceda i Aranda de Duero (1939-1940)

3- Presó de Pilats (1940-mort)

Finalment, en aquest mapa s'observa el recorregut que va fer Elias per les presons, amb el temps que va estar a cadascuna. En aquest cas, he agrupat les presons per situació geogràfica, és a dir, Sant Carles de la Ràpita i Vinaròs corresponen al número 1, les dues de Burgos al número 2 i finalment, la de Tarragona (lloc on mor) correspon al número 3.

6.EL FRANQUISME FINS L'ACTUALITAT

Com bé he repassat al llarg del treball ja a la Guerra Civil els republicans ja estaven mal vistos, cosa que posteriorment va agreujar-se amb la Dictadura (1940-1975) ja que molts, com l'exemple que hem analitzat, eren durament castigats fins i tot amb la mort.

Un cop acabada la dictadura i amb l'inici de la monarquia parlamentària, dominada per Juan Carlos I d'Espanya, molts franquistes van seguir recolzant el franquisme mentre que molts altres van recolzar la democràcia.

Fins a dia d'avui, a l'any 2019, s'han celebrat quinze eleccions generals, a les quals ha predominat el PSOE, partit d'esquerres que últimament s'ha reconvertit a centre-esquerra.

Si fem un repàs a totes les eleccions:

ANY	**DIA**	**GUANYADOR**
1977	15-JUNY	UCD (centre)
1979	1-MARÇ	UCD (centre)
1982	28-OCTUBRE	PSOE (esquerres)
1986	22-JUNY	PSOE (esquerres)
1989	29-OCTUBRE	PSOE (esquerres)
1993	6-JUNY	PSOE (esquerres)
1996	3-MARÇ	PP (dretes)
2000	12-MARÇ	PP (dretes)
2004	14-MARÇ	PSOE (esquerres)
2008	9-MARÇ	PSOE (esquerres)
2011	20-NOVEMBRE	PP (dretes)
2015	20-DESEMBRE	PP (dretes)
2016	26-JUNY	PP (dretes)
2019	28-ABRIL	PSOE (esquerres)

2019	10-NOVEMBRE	PSOE (esquerres)
2020	7-GENER	PSOE (esquerres)

Com bé observem el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) ha tingut un clar predomini després de la fi de la Dictadura, però aquests últims anys, partits d'ultra-dreta com VOX han agafat molta força.

Aquest partit es pot definir com xenòfob, anti-feminista o anti-estat de les Comunitats Autònomes. Es caracteritza també, a l'igual que l'ideal franquista, en la defensa de la unió d'Espanya. Totes aquestes característiques són el reflex del franquisme dins d'un partit polític, i com s'observa en el següent gràfic ha aconseguit molta repercussió a les últimes eleccions generals del 10 de novembre de 2019 amb 52 escons al Congrés després d'haver aconseguit només un 11,5% dels vots a les anteriors eleccions que corresponen al 28 d'abril de 2019.

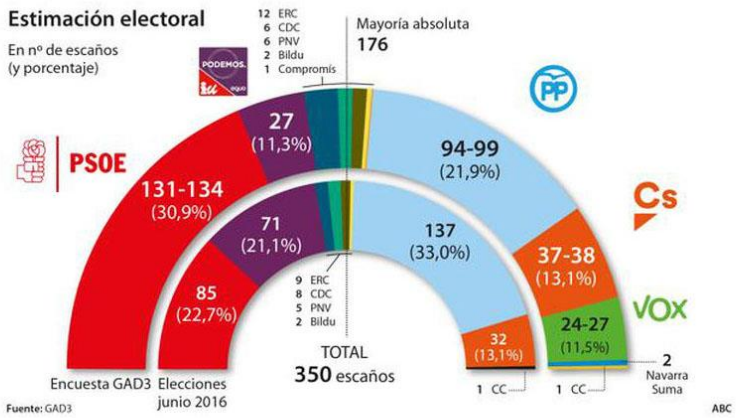

Resultat de les eleccions del 28 d'abril de 2019. Font: internet

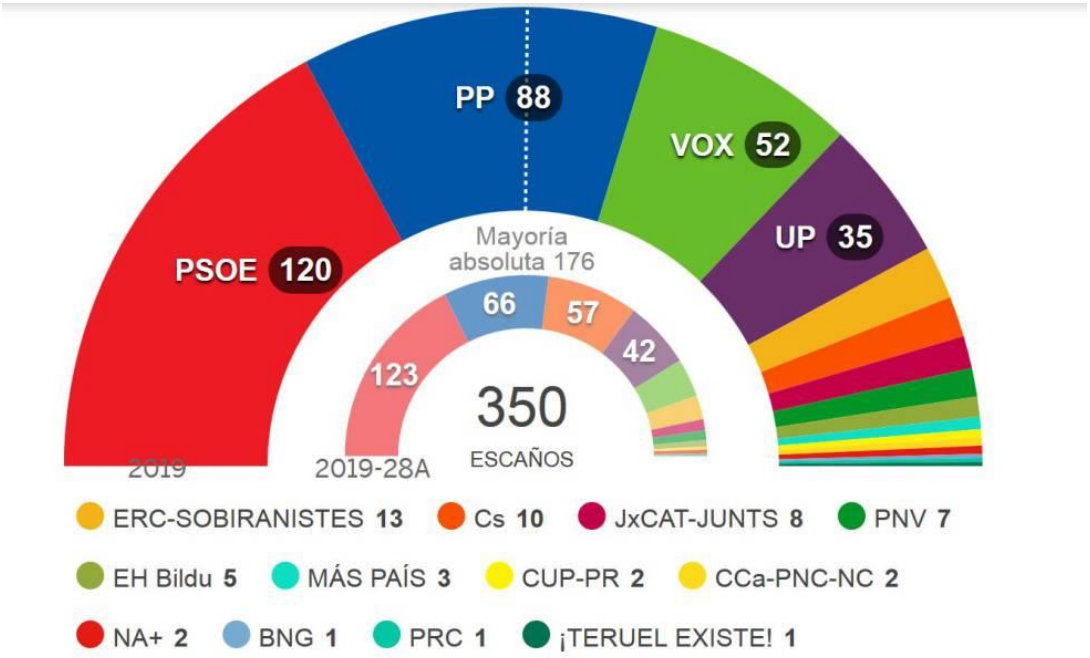

Resultat de les últimes eleccions generals que corresponen al 10 de novembre de 2019. Font: internet

Sortint del tema de les eleccions trobem els casos més destacats que van ocorrer fa ja dos anys. L'empresonament dels Jordis i Oriol Junqueras, entre d'altres, arran dels fets de l'1-O. Per no ser empresonat el president d'aquell moment, Carles Puigdemont, va exiliar-se a Bèlgica. Posteriorment a ell van exiliar-se sis polítics més.

Tots aquests polítics van ser acusats de sedició, malversació i desobediència arran de fer un referèndum l'1 d'octubre de 2017, farà ara dos anys.

Trobem també el cas del cantant Josep Miquel Arenas Beltrán (Valtònyc) que van intentar tancar-lo a la presó per les lletres de les seves cançons.

Valtònyc.

Llistat dels presos amb la seva sentència i acusació corresponent.

7.CONCLUSIONS

Si analitzem tot el treball i la història de José Elias Tomàs observem que va patir una dura repressió, agreujada per diversos fets personals, pel fet de ser d'esquerres ja que l'acusació era de "Rebelión Militar".

Analitzant bé totes les acusacions dels presos polítics, que tracten de sedició i malversació, entre d'altres, les acusacions a un cantant per expressar la seva opinió mitjançant cançons,i l'augment de partits d'ultra-dreta com Vox que estan agafant molta força, podem afirmar que el franquisme segueix vigent, doncs, i podríem anomenar-lo una "dictadura-encoberta".

Tornant al tema del nostre protagonista, tot i ser mal vista, la seva família va estar al seu costat fins el dia de la seva mort, arribant al nivell de portar-li menjar i diners quan era a la presó. Malauradament, al ser un afusellat de la Guerra el govern no va deixar que es movilitzés el cos de José Elias al cementiri de Sant Carles de la Ràpita.

Pel que fa a les cartes, gràcies als testimonis familiars he sabut que les cartes eren revisades pels caps de les presons abans de ser enviades, i per tant, mai poderm saber que opinava realment José Elias. És a dir, aquí tenim una mostra més de la dura repressió que es va patir en aquell moment. Lligat amb això trobem la por que s'ha patit durant molts anys a l'hora de parlar d'aquest tema. Segons fonts familiars, quan es parlava de la Guerra Civil a casa hi havia un cert grau de nerviosisme.

Passant a les acusacions que se li fan, totes estaven fonamentades per fonts orals contràries a Elias. Se sap que va aparèixer una carta dels integrants del grup de l'assassinat que exculpaven Elias, però aquesta va ser pressuntament cremada. Si jo hagués de dir si veritablement va assassinar o no al Sr. Juan Ginata, no només podria basar-me amb les fonts orals, sinó que analitzaria totes les situacions possibles i la reputació que ell tenia al poble. Per tant, tenint en compte que hi havia moltes proves en contra d'Elias ja que estava mal vist al poble, jo diria que ell sí que va participar en l'assassinat (tal i com van afirmar fonts familiars) però no va matar a ningú. A més a més, culpar a Elias de l'assassinat era la forma perfecta de desprendre's d'ell sense deixar cap sospita.

Tal i com fica a les cartes, ell diu que se'n penedeix de tot el què havia fet, cosa que contrasta totalment amb els fets que l'havien portat fins on era. No sabem ben bé si se'n penedia o no ja que les cartes eren revisades abans de ser enviades, cosa que implica que només podien escriure coses adients al pensament de les autoritats.

La motivació de treure a la llum aquesta història han estat les ganes de poder ensenyar el que va patir un rapitenc només per defensar les seves idees. Actualment no se'n parla a casa però si s'ha de dir alguna cosa, ningú sap ben bé que pensar ja que unes fonts l'exculpen dels càrrecs, altres fonts l'inculpen, així que cadascú té el seu criteri i la seva opinió.

Finalment, opino que la dictadura s'ha camuflat però mai ha deixat d'existir. Com bé hem vist abans, els partits de dreta i extrema dreta han aconseguit molt de suport, cosa que reflexa que els ideals de la dictadura encara segueixen vigents a Espanya i que quan menys ho esperem poden tornar a sortir i afectar greument a aquells de tendències més democràtiques.

8.AGRAÏMENTS

En primer lloc voldria destacar als meus pares Magda Monllaó i Albert Rovira, el meu tiet Jesús Monllaó, i la meva àvia Dolors Plana, qui van ser els que van incitar-me a fer aquest treball. Tot va començar quan van ensenyar-me les cartes. Un cop tot vist vam anar a Tarragona i el meu tiet va donar-me el telèfon del Xavier Tolosana.

Agraïr també al Sr. Tolosana per accedir a fer una reunió amb ell, donar-me accès al consell de guerra i proporcionar-me tota la informació que necessitava per començar el treball.

Passem ara a un gran historiador del nostre poble, Josep Pitarch, a qui li dono les gràcies de tot cor ja que sense ell el meu treball no haguès sigut el que és, i fins i tot, haguès sigut una cosa totalment diferent. Gràcies per les diverses reunions que hem tingut, gràcies per deixar-me tots els llibres d'història que tens, gràcies per deixar que el meu treball s'hagi nodrit de la informació que m'has deixat i aquesta és la forma que tinc d'agraïr-te tot el que has fet per mi en aquest treball sense jo ser ningú i a qui li podries haver dit que no des d'un primer moment.

Vull seguir amb la meva tutora, Noèlia Borràs, gràcies perquè en aquella primera reunió quan no sabia per on començar vas agafar un full i vas plasmar com havia de ser el treball. Gràcies per ajudar-me en cada moment quan no sabia per on continuar, gràcies també per donar-me més temps quan l'he necessitat, cosa que m'ha servit moltíssim per poder tirar endavant aquest projecte. A més a més, has agafat aquesta recerca amb tantes ganes com jo i crec que s'ha notat al moment de fer-lo i corregir-lo ja que fins que el treball no ha estat perfecte no has parat d'estar al damunt meu.

Tampoc vull oblidar-me d'Àngel Pasqual, qui quan encara no tenia ben clar què fer, va accedir a quedar i va donar-me el seu telèfon per qualsevol dubte.

Abans d'acabar, vull tornar amb la família. Gràcies a Tomàs i Cristina, qui, de molt bon grat, van parlar-me sense cap compromís de tots els temes que vaig preguntar i fins i tot, van donar-me informació extra que m'ha servit moltíssim.

Finalment, també agraïr a Rosa Elias, néta d'Elias. Gràcies per explicar-me tot allò que sabies i donar-me més informació sobre el nostre protagonista.

9.WEBGRAFIA

Batalla de l'Ebre:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Batalla_de_l%27Ebre

https://ca.wikipedia.org/wiki/Batalla_de_l%27Ebre

Guerra civil:

https://www.tortosaturisme.cat/es/ruta/hemingway-y-la-guerra-civil/

https://www.ccma.cat/324/localitzades-123-fosses-de-la-guerra-civil-a-les-terres-de-lebre-i-el-priorat/noticia/2785972/

https://historiaespana.es/edad-contemporanea/guerra-civil-espanola

https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_civil_espa%C3%B1ola

http://www.buxaweb.com/historia/temes/escat/guerracivil.htm

Exèrcit republicà:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Ex%C3%A8rcit_Popular_de_la_Rep%C3%BAblica

Exèrcit nacional:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Bàndol_nacional

Karl Marx:

https://www.google.com/search?q=karl+marx&sxsrf=ACYBGNTBm3zz7AvZvv59ZpcFMSontMKddA:1571581258721&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjbraW1hKvlAhWMAmMBHYqCAKQQ_AUIEigB&biw=1366&bih=657#imgrc=5dk-fo_45QCwXM

Bakunin:

https://www.google.com/search?q=bakunin&sxsrf=ACYBGNQXAy9V8ce85o9drTx3EHXnql6VDQ:1571581392309&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiW9f70hKvlAhUC2uAKHX4yAB0Q_AUIEigB&biw=1366&bih=608#imgrc=Sew6K30ZXWBSvM

Sindicat:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Sindicat

Pensament esquerra:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Esquerra

Pensament dreta:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Dreta

Valdenoceda:

https://exhumacionvaldenoceda.com/la-prision/la-prision-central-de-valdenoceda/

https://es.wikipedia.org/wiki/Penal_de_Valdenoceda

Aranda de Duero:

https://lasmerindadesenlamemoria.wordpress.com/2012/02/22/campo-de-concentracion-de-aranda-de-duero/

Eleccions:

https://elpais.com/politica/2019/11/11/actualidad/1573495880_506161.html

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1977

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1979

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1982

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1986

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1989

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1993

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_1996

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2000

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2004

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2008

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2011

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2015

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_2016

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_abril_de_2019

https://es.wikipedia.org/wiki/Elecciones_generales_de_Espa%C3%B1a_de_noviembre_de_2019

https://www.20minutos.es/noticia/4102497/0/fechas-posible-debate-investidura-calendario-acuerdo-psoe-erc/

Vox:

https://magnet.xataka.com/en-diez-minutos/que-piensa-que-propone-realmente-programa-vox-para-espana-1

Sentència Presos:

https://www.ara.cat/judici-presos-politics-1-octubre/sentencia-proces-presos-politics-tribunal-suprem-marchena-oriol-junqueras-jordi-sanchez-cuixart-turull-josep-rull-raul-romeva-joaquim-forn-carme-forcadell-dolors-bassa-santi-vila-carles-mundo-meritxell-borras_0_2321767925.html

Valtònyc:

https://www.google.com/search?q=valtonyc+wikipedia&sxsrf=ACYBGNQ0Z2-qhVIHVU8qzEfQ7f5dNWC8Gw:1576183337857&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiQotC__LDmAhWi3OAKHRT1CLcQ_AUoAnoECAwQBA&biw=1366&bih=608#imgrc=wzfVgExj2wWA0M

10.BIBLIOGRAFIA

Pitarch López, J i Carles Guàrdia, P (2014). *La guerra civil a la Ràpita, La Ràpita en el temps (Vol. III)*. Sant Carles de la Ràpita: Impremta Jordi Dassoy.

Sánchez Cervelló, J i Agudo Blanco, Sebastián J. (2011). *Congreso internacional sobre la batalla del ebro (Ponencias Vol. 1)*. Tarragona: Arola Editors.

Sánchez Cervelló, J i Agudo Blanco, Sebastián J. (2011). *Congreso internacional sobre la batalla del ebro (Comunicaciones Vol. 2)*. Tarragona: Arola Editors.

Pitarch López, J (2018). *Deslliureu-nos de qualsevol mal. Memòries d'un malcontent*. Valls: Cossetània Edicions.